

NIEZBĘDNIK WIEDZY DO EGZAMINU ÓSMOKLASISTY

Opracowała: Dorota Bukowska

Szkoła Podstawowa im. Polskich Noblistów w Nowych Skalmierzycach

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej.

Opracowany materiał pozwoli utrwalić wiedzę do egzaminu ósmoklasisty z wszystkich lektur obowiązkowych zapisanych w podstawie programowej dla klasy VII i VIII, takich jak:

- 1) Charles Dickens, *Opowieść wigilijna*;
- 2) Aleksander Fredro, *Zemsta*;
- 3) Jan Kochanowski, wybór fraszek, pieśni i trenów, w tym tren I, V, VII i VIII;
- 4) Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*;
- 5) Ignacy Krasicki, *Żona modna*;
- 6) Adam Mickiewicz, *Reduta Orzona*, *Śmierć Pułkownika*, *Świtezianka*, *Dziady* część II, wybrany utwór z cyklu *Sonety krymskie*, *Pan Tadeusz* (całość);
- 7) Antoine de Saint-Exupéry, *Mały Księżę*;
- 8) Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis*, *Latarnik*;
- 9) Juliusz Słowacki, *Balladyna*;
- 10) Stefan Żeromski, *Szyfrowe prace*;
- 11) Sławomir Mrożek, *Artysta*;
- 12) Melchior Wańkowicz, *Ziele na kraterze* (fragmenty), *Tędy i owędy* (wybrany reportaż).

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe

1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury.
2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
3. Kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym.
4. Rozwijanie zdolności dostrzegania wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka i kierowania się tymi wartościami.
5. Kształcenie postawy szacunku dla przeszłości i tradycji literackiej jako podstawy tożsamości narodowej.
6. Poznawanie wybranych dzieł wielkich pisarzy polskich w kontekście podstawowych informacji o epokach, w których tworzyli (zwłaszcza w klasach VII i VIII).

IV. Samokształcenie

4. Kształcenie nawyków systematycznego uczenia się oraz porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Kl. IV-VI

I. Kształcenie literackie i kulturowe

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) omawia elementy świata przedstawionego, wyodrębnia obrazy poetyckie w poezji;
- 7) opowiada o wydarzeniach fabuły oraz ustala kolejność zdarzeń i rozumie ich wzajemną zależność;
- 9) charakteryzuje podmiot liryczny, narratora i bohaterów w czytanych utworach;
- 10) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz wskazuje ich funkcje w utworze;
- 11) wskazuje w utworze bohaterów głównych i drugoplanowych oraz określa ich cechy;
- 12) określa tematykę oraz problematykę utworu;
- 13) wskazuje i omawia wątek główny oraz wątki poboczne;
- 15) objaśnia znaczenia dosłowne i przenośne w tekstach;
- 16) określa doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi;
- 20) wskazuje wartości w utworze oraz określa wartości ważne dla bohatera.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Kl. VII-VIII

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozpoznaje rodzaje literackie: epika, liryka i dramat; określa cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów i przypisuje czytany utwór do odpowiedniego rodzaju;
- 2) rozróżnia gatunki epiki, liryki, dramatu, w tym: pamiętnik, komedia, fraszka, sonet, pieśń, tren, ballada, epepeja, tragedia – i wymienia ich podstawowe cechy oraz wskazuje cechy gatunkowe czytanych utworów literackich;
- 3) wskazuje elementy dramatu (rodzaj): akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog, dialog;
- 5) zna pojęcie komizmu, rozpoznaje jego rodzaje w tekstach oraz określa ich funkcje;
- 6) zna pojęcie ironii, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej funkcje;
- 7) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;
- 8) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów literackich;
- 9) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi i dokonuje ich hierarchizacji;
- 10) wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o historii i kulturze;
- 11) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 2) porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie;
- 6) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów kultury.

KAROL DICKENS „OPOWIEŚĆ WIGILIJNA”

1. Karol Dickens – to pisarz angielski żyjący w XIX wieku. W swojej twórczości poruszał problem ludzi, a szczególnie dzieci niesprawiedliwie skrzywdzonych przez los, które jednak dzięki dobrym ludziom i szczęśliwym zbiegom okoliczności zyskują szczęście. Osobną grupę utworów stanowią tzw. opowieści gwiazdkowe: „Świerszcz za kominem” i „Opowieść wigilijna.”

2. Czas i miejsce akcji: połowa XIX wieku.

Akcja dzieje się głównie w Londynie, chociaż kilkakrotnie duchy zabierają Scrooge’a także poza miasto. Wydarzenia w utworze rozgrywają się w jedną noc.

3. Główny bohater: Ebenezer Scrooge

- człowiek w podeszłym wieku;

- jest właścicielem kantoru;

- cechy, takie jak: oziębłość, chłód, obojętność, można wyczytać z jego twarzy:

„Oziębłość natury zmroziła jego stare rysy, wyostrzyła długi nos, pokryła bruzdami policzki, obwiodła oczy czerwoną obwódką, zabarwiła sinością wąskie wargi, dźwięczała ostrą nutą w zgrzytliwym głosie, usztywniła chód.”

- Podstawową cechą bohatera było jego chorobliwe skąpstwo. Wciąż obliczał, kalkulował zyski. Nie miał przyjaciół. Mimo sporego majątku był obojętny na los ubogich. (Nie pomaga swemu kanceliście Bobowi Cratchitowi i jego choremu synkowi, wyrzuca kwestarzy).

- Bohater jest skąpy również w uczuciach. Nie kłania się ludziom na ulicy. Jest okrutny wobec siostrzeńca Freda, który zaprasza go na obiad świąteczny.

4. Ebenezer Scrooge po pamiętnej nocy wigilijnej:

- wesoły i szczęśliwy;

- posyła rodzinie swego kancelisty Boba Cratchita ogromnego indyka, szuka ratunku dla małego Tima. Staje się najlepszym przyjacielem rodziny i wspaniałym pracodawcą.

- ofiaruje część swego majątku na potrzeby ubogich;

- nawiązuje serdeczne stosunki z rodziną swego siostrzeńca Freda;

- obchodzi uroczyste święta Bożego Narodzenia.

5. **Fred**- siostrzeniec Ebenezera. Jest jedynym synem jego siostry. Człowiek bardzo młody, zakochany w swojej nowo poślubionej żonie. Pogodny, miły, uśmiechnięty, życzliwy w stosunku do otoczenia.

6. **Bob Cratchit**- kancelista pracujący w kantorze Scrooge'a. Człowiek bardzo religijny, dobry ojciec wielodzietnej rodziny. Jest sumiennym i oddanym pracownikiem.

7. **Mały Tim**- syn Boba, jest niepełnosprawnym dzieckiem- chodzi o kulach. Bardzo wrażliwy i pomimo choroby pogodny.

8. **Jakub Marley**- wspólnik Scrooge'a. Kiedy rozpoczyna się akcja opowieści mija 7. rocznica jego śmierci. Za życia zachowywał się tak samo jak Ebenezer, najważniejsze były dla niego interesy. Nie liczył się z ludźmi, nie posiadał rodziny. Po śmierci za karę tuła się po świecie, ciągnąc za sobą łańcuch, który ukuł sobie za życia. Przybywa do Scrooge'a w postaci widma, by ostrzec i pomóc w uniknięciu podobnego losu.

9. Występują również:

- **Duch Wigilijnej Przeszłości** (wędrowka w krainę dzieciństwa i młodości)

- **Duch Tegorocznego Bożego Narodzenia** (wędrowka po ulicach miast, poznanie losu biedaków, ich szlachetności i godności, los małego Tima)

- **Duch Przyszłych Wigilii**. (Smutna przyszłość samotnego, starego Scrooge'a- śmierć)

10. Problematyka utworu

Dla bohatera powieści pieniądź stał się nadrzędną wartością, był ważniejszy od miłości, przyjaźni i rodziny. Ebenezer Scrooge w dzieciństwie cierpiał prawdopodobnie z dwóch powodów. Pierwszym było odrzucenie go przez ojca, uczył się w szkole z internatem. Zdarzyło się nawet, że samotnie spędzał Wigilię Bożego Narodzenia. Jedyną osobą, która otaczała go miłością, była jego młodsza siostra Fan. Prawdopodobnie drugim powodem zmartwień było jego ubóstwo. Pracował jako czeladnik w sklepie. Jak wynika z rozmowy młodego Ebenezera z jego narzeczoną Bellą, w pewnym momencie fakt, że wcześniej nic nie posiadał, doprowadził do tego, że zaczął patrzeć na wszystko przez pryzmat pieniądza. Dopiero kiedy zobaczył swoją śmierć, fakt, że nikt go nie opłakiwał i nie powiedział choć jednego dobrego słowa, zmienia go całkowicie.

11. Uwaga ortograficzna: Odmiana nazwisk angielskich

Nazwiska angielskie zakończone:

- na –y po samogłosce, np. Disney, Hemingway otrzymują końcówki polskie bez apostrofu, np. Disneya, Marleya, o Hemingwayu;

- na –e nieme (tzw. niewymawiane) otrzymują końcówki po apostrofie, np. Moore’a, Scrooge’a.

12. Cechy Ebenezera Scrooge’a:

- Przymiotniki: chciwy, samolubny, zły, niemiły, zgorzkniały, zatwardziały, bezwzględny, nieczuły, niezadowolony.
- Rzeczowniki: egoista, wyzyskiwacz, skąpiec.
- Zdania pojedyncze: Pochłania go praca. Nie rozumie radości ludzi. Wyzyskuje bezlitośnie pracowników. Nie ma przyjaciół. Myśli tylko o pieniądzach. Zamyka się w sobie. Nie potrafi dzielić się z innymi. Przyjazne odruchy serca są mu obce. Jego obecność wprowadza nieprzyjemną atmosferę.

13. Duch Marleya

- Wygląd: błydy, chudy, spętany łańcuchami.
- Cel odwiedzin: uświadomienie współnikowi, że droga, którą podąża nie jest właściwa; zapowiedź wizyty innych duchów.
- Przywoływane obrazy związane z życiem Scrooge’a: praca współników, ich bezdusność, myślenie tylko o pieniądzach.
- Rady, ostrzeżenia, oskarżenia:

„Obowiązkiem każdego człowieka jest dążenie do tego, (...) ażeby jego dusza jednoczyła się z duszą bliźnich i pozostawała w braterskiej z nimi łączności przez cały czas wędrówki ziemskiej. Powiniennem być interesować się całą ludzkością, postawić sobie za cel okazywanie ludziom dobroci, współczucia, wyrozumiałości.”

14. Ebenezer Scrooge po przemianie:

- dobry człowiek i pracodawca;
- pomagający innym dobrym słowem i czynem;
- pogodny i wesoły;
- niezwracający uwagi na kpiny złych ludzi;
- przywiązujący uwagę do właściwego obchodzenia Bożego Narodzenia;
- przyjazny dla ludzi i życzliwy.

15. Przesłanie zawarte w „Opowieści wigilijnej” Karola Dickensa:

„Nie ma ludzi złych, są tylko samotni i nieszczęśliwi, którym należy uświadomić, że źle postępują- wtedy można im pomóc. Człowiek zły i zagubiony może trafić na kogoś z dobrym sercem. Dobro jest lekarstwem na zło.”

„Każdy człowiek ma szansę na poprawę, musi jedynie chcieć ją wykorzystać i zrozumieć, że w życiu tak naprawdę posiada się tym więcej, im więcej się z siebie daje innym.”

ALEKSANDER FREDRO „ZEMSTA”

1. Aleksander Fredro jest uznawany za jednego z najwybitniejszych komediopisarzy polskich. Żył w XVIII i XIX wieku. Do jego najwybitniejszych komedii należą: „Zemsta”, „Śluby panieńskie”, „Pan Jowialski”.

Odmiana nazwisk słowiańskich zakończonych na -o

Nazwiska słowiańskie zakończone na –o, np. Fredro, Kościuszko, Lato, Lubaszenko, Puzio, Cyzio powinniśmy odmieniać. Jeżeli w polskim nazwisku męskim przed –o występuje spółgłoska twarda, to powinno się ono odmieniać tak jak rzeczowniki żeńskie, np. Fredro, Fredry, Fredrze, Fredrę, Fredrą, Fredrze (tak jak np. mama). Jeżeli natomiast w nazwisku męskim przed –o występuje spółgłoska miękka, to odmieniamy według deklinacji męskiej, np. Puzio, Puzia, Puziowi, Puzia, Puziem, Puziu (tak jak np. rzeczownik pospolity dziadunio).

2. Geneza „Zemsty” – Po ślubie z Zofią Skarbkową otrzymał połowę zamku w Odrzykoniu. Tam znalazł stare akta dotyczące sporu o ten zamek rodów Firlejów i Skotnickich, który zakończył się małżeństwem przedstawicieli obydwu zwaśnionych stron.

3. Czas i miejsce akcji: początek XIX wieku, stary zamek.

4. Główni bohaterowie: Cześnik Raptusiewicz i Rejent Milczek.

5. Charakterystyka bohaterów:

Cześnik Raptusiewicz

- jego nazwisko pochodzi od słowa „raptus” - ktoś gwałtowny, porywczy, wybuchowy;
- Jest cześnikiem ziemskim (*W dawnej Polsce cześnik dbał o piwnicę z winami, a podczas uczt kładł przed królem potrawy*);
- prawny opiekun swojej bratanicy Klary;
- stary kawaler;
- wysoki, dobrze zbudowany mężczyzna w średnim wieku;
- sąsiad Rejenta.

Rejent Milczek

- jego nazwisko wskazywałoby na to, że jest człowiekiem spokojnym i łagodnym. W rzeczywistości to intrygant, który działa podstępnie i potrafi być bezwzględny nawet dla własnego syna Wacława;
- w dawnej Polsce rejent był pracownikiem sądownictwa, odpowiednik dzisiejszego notariusza;
- to szczupły, drobny człowiek;
- właściciel połowy zamku;
- na pozór cichy, pobożny, w rzeczywistości sprytny, podstępny, bardzo inteligentny, zawzięty i obłudny. Jego religijność jest tylko pozorna.

Papkin

- jego nazwisko pochodzi od słowa „papka”, co w staropolszczyźnie oznaczało resztki pozostawione z jedzenia po czymś posiłku bądź szerzej pożywienie na czyjś koszt;
- cały jego majątek to angielska gitara, szabla o nazwie Artemiza i zastawiona kolekcja motyli, resztę przehulał i przegrał w karty;
- jest typem samochwały, interesownym i zakłamanym człowiekiem;
- Postać Papkina zbudowana jest jakby z dwóch osobowości: pierwsza- prawdziwa i druga- taka, jaką chciałby zaprezentować otoczeniu:

* Papkin prawdziwy - to tchórz, kłamca, uzależniony od kaprysów Cześnika.

* Papkin wymyślony przez siebie - to rycerz nazywający sam siebie „lwem Północy”, odważny i szlachetny obrońca uciśnionych, światowy kawaler, podziwiany i kochany przez kobiety.

„Jestem Papkin – lew Północy.

Rotmistrz sławny i kawaler

Tak, siak, tędy i owędy.

Mądry w radzie, dzielny w boju,

Dusza wojny, wróg pokoju.

Znają Szwedy, Muzułmany

Sasy, Włochy i Hiszpany

Artemizy ostrze sławne

I nim władać ramię wprawne.

Jednym słowem, krótko mówiąc,

Kula ziemską zna Papkina.”

- **Klara**- bratanica Cześnika pozostająca pod jego opieką, bardzo kocha Wacława. Nie pozwala mu się jednak wykraść. Jest osobą rozsądną.

- **Wacław**- W czasie studiów w Warszawie, udając księcia Radosława, rozkochał w sobie Podstolinę. Kocha Klarę, walczy o swoje szczęście. Odważny i przedsiębiorczy.

- **Podstolina**- wdowa po trzech mężach i krewna Klary. Wyrachowana i sprytna.

„Chciałam za mąż wyjść czym prędzej, by nie zostać całkiem w nędzy.”

6. Wątek główny- spór o mur graniczny między Cześnikiem i Rejentem.

Cześnik zajmował połowę zamku należąca do jego bratanicy Klary, Rejent był właścicielem drugiej połowy. Ich spór zaogniła próba odbudowania muru oddzielającego tzw. zamek wysoki od niskiego. Milczek wezwał murarzy i kazał im zamurować dziurę. Cześnik z pomocą służby próbował przerwać naprawę. Po tym incydencie Cześnik postanowił rozstrzygnąć spór w drodze pojedynku na szable, do którego jednak nie doszło, a Rejent pisał pozwy do sądu.

7. Cechy komedii jako gatunku literackiego:

- utwór o żywej akcji, zabawne wydarzenia, śmieszne postacie;

- pomyślnie zakończenie (tytułowa zemsta prowadzi do pogodzenia dwóch od lat zwaśnionych sąsiadów i ślubu dwojga zakochanych- Klary i Waćława.)

- **Trzy rodzaje komizmu:**

a) komizm sytuacji: kłótnia Cześnika z Rejentem o mur, zakończona słynnym wykrzyknieniem Raptusiewicza: „Hej! Gerwazy! Daj gwintówkę! Niechaj strąć tę makówkę!”

b) komizm słowa:

* wtrącanie przez Rejenta słów: „Niech się dzieje wola nieba, z nią się zawsze zgadzać trzeba.”

* wtrącanie przez Cześnika słów: „Mocium panie”.

c) komizm postaci: Papkin jako parodia żołnierza.

8. Dramat jako rodzaj literacki

- Utwór do wystawienia na scenie, podzielony na akty i sceny.

- Nie ma narratora, a źródłem informacji o przebiegu akcji są dialogi i monologi bohaterów.

- Występują didaskalia, czyli tekst poboczny.

9. Czynniki wpływającymi na rozwój akcji w dramacie (także w komedii) są: konflikt i intryga.

* Konflikt- jeden z wyznaczników akcji w dramacie, zderzenie przeciwstawnych dążeń osób dramatu.

* Intryga- działania jednej postaci skierowane przeciw drugiej, ich wyznacznikiem jest zmiana sytuacji bohatera, czyli tzw. perypetia- nagły zwrot akcji.

10. Akcję „Zemsty” dwa razy kształtuje intryga:

* po pierwsze intryga Rejenta: chce ożenić Waćława z Podstoliną na złość Cześnikowi, który jest z nią zaręczony; wynika stąd perypetia: Cześnik nie żeni się z Podstoliną, która zrywa zaręczyny.

* po drugie intryga Cześnika: na złość Rejentowi wydaje Klarę za Waćława; wynika stąd perypetia: nie dochodzi do pojedynku Cześnika z Rejentem, zwaśnieni sąsiedzi godzą się.

11. „Zemsta” jest zatem komedią charakterów.

12. Kompozycja komedii:

„Zemsta” składa się z czterech aktów i dzieli się na następujące części:

* **ekspozycja (wstęp)**- przedstawienie bohaterów utworu i wszystkich układów między nimi. Dowiadujemy się, że Cześnik chce poślubić Klarę albo Podstolinę, gdyż sam nie ma majątku i szuka go na drodze ożenku. Poznajemy dzieci skłóconych rodzin: Waćława i Klarę oraz ich uczucie. Zarysowuje się główny konflikt- jesteśmy świadkami „bitwy o mur” i nienawiści Cześnika i Rejenta.

* **rozwińnięcie akcji**- narastanie konfliktu; perypetie, czyli nagłe i niespodziewane wydarzenia, np. rozpoznanie przez Podstolinę w Waćławie swego dawnego kochanka; zerwanie przez Podstolinę zaręczyn z Cześnikiem.

* **punkt kulminacyjny**- moment najwyższego napięcia emocjonalnego, splot wszystkich wątków: podczas gdy ksiądz w kaplicy udziela ślubu, do domu Cześnika wchodzi Rejent, spotkanie dwóch wrogów jest nieuniknione- nie wiadomo, czy nie skończy się rozlewem krwi.

* **rozwiązanie akcji**- zakończenie dla wszystkich szczęśliwe.

JAN KOCHANOWSKI, WYBÓR FRASZEK, PIEŚNI I TRENÓW

1. Jan Kochanowski to poeta żyjący w XVI wieku. Studiował w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, potem w Padwie i Bolonii (Królewiec). Wiele podróżował po Europie. Był sekretarzem króla Zygmunta Augusta (**okres dworski**). Od 1570 roku osiada w Czarnolesie (**okres czarnoleski**). Tu powstały największe dzieła poety i urodziły się jego dzieci. Zmarł nagle w Lublinie na atak serca.

2. Określa się go mianem „ojca poezji polskiej”. Jest najwybitniejszym przedstawicielem epoki **odrodzenia**. Najważniejsze jego utwory to: fraszki, pieśni, dramat „*Odprawa posłów greckich*”, „*Psalterz Dawidów*” i *Treny*.

3. Odrodzenie inaczej renesans – to epoka, której nadrzędnym hasłem było zdanie Terencjusza, zaczerpnięte ze starożytności „*Człowiekiem jestem i nic co ludzkie nie jest mi obce.*” W centrum zainteresowania twórców renesansu był człowiek i wszystkie jego sprawy (antropocentryzm).

FRASZKI

4. Fraszki – utwory o charakterze żartobliwym, opartym na dowcipnym pomysle. Bywają także fraszki refleksyjne i filozoficzne.

5. Przykłady fraszek:

a) „**Na zdrowie**” – cytat z utworu: „*Szlachetne zdrowie, nikt się nie dowie, jako smakujesz, aż się zepsujesz.*”

W tej fraszkce postać mówiąca zwraca się wprost do zdrowia, nazywając je „szlachetnym”. Zaznacza, że ludzie nie znają jego wartości, nie szanują zdrowia, póki go nie stracą. Dopiero wtedy doceniają, ile jest warte. Poeta wymienia to, co ludzie uważają za wartościowe: bogactwa, zamożność, klejnoty, młodość, uroda, stanowiska, urzędy, władza. Jednak warunkiem korzystania z tych dóbr jest pełne zdrowie. Prowadzi to do wniosku, że jest ono wartością najwyższą, najważniejszą. Utwór kończy się apostrofą do zdrowia. Podmiot liryczny prosi je, by pozostało z nim na zawsze.

b) „**Na lipę**” - cytat z utworu: „*Gościu, siądź pod mym liściem, a odpocznij sobie. Nie dojdzie Cię tu słońce, przyrzekam ja tobie.*”

Podmiotem lirycznym uczynił poeta upersonifikowaną (czyli mającą cechy ludzkie) lipę. Wiekowe drzewo zwraca się z apostrofą do przechodnia, zachwalając odpoczynek w cieniu jej rozłożystych gałęzi.

c) „**Na dom w Czarnolesie**” - cytat z utworu: „*Inszy niechaj pałace marmorowe mają i szczerym złotogłowiem ściany objają. Ja, Panie, niechaj mieszkam w tym gnieździe ojczystym, a TY mnie zdrowiem opatrz i sumnieniem czystym, pożywieniem ućwiym, ludzką życzliwością, obyczajmi znośnymi, nieprzykrą starością.*”

Fraszka ma formę monologu lirycznego poety, który zwraca się z apostrofą do Boga. Zawdzięcza Mu wszystko, traktuje Go jako swego dobroczyńcę i prosi o błogosławieństwo. Najważniejsze dla poety są wartości moralne i etyczne: ojczyzna, dom, zdrowie, uczciwość, szacunek otoczenia i spokojna starość. Odrzuca bogactwo i przepych, które nie są gwarancją szczęścia.

d) „**Na młodość**” - „*Jakoby też rok bez wiosny mieć chcieli, Którzy chcą, żeby młodzi nie szaleli.*”

Wiosna to czas budzenia się do życia, rozkwitu i bujności natury, a młodość powinna być czasem radości życia i zabawy. Wiersz zawiera sugestię, żeby zaakceptować tę prawdę życiową.

e) „**Na starość**”- „*Biedna starości, wszyscy cię żądamy, a kiedy przyjdiesz, to zaś narzekamy.*”

Podobnie jak fraszka „*Na młodość*” utwór zawiera refleksję na temat życia ludzkiego. Ludzie czekają na starość, jako na czas odpoczynku, dojrzałości i stabilizacji życiowej, a gdy osiągną ten wiek, narzekają.

f) „**O żywocie ludzkim**”- „*Nie masz na świecie żadnej pewnej rzeczy*”. Autor podejmuje w utworze tematykę filozoficzną. Wyraża zadumę nad życiem, miejscem i rolą człowieka w świecie. Nie jest on panem samego siebie, a tym bardziej panem świata i natury. Władzę nad nim ma bowiem wszechpotężna, kierująca się niezrozumiałymi dla niego prawami i bardzo zmienna siła - Fortuna – Los. Władza ona też wszystkimi ziemskimi dobrami, które przez to są nietrwałe i przemijające, tak samo zresztą, jak ludzkie życie.

PIEŚNI

6. Pieśń- najdawniejsza odmiana poezji, u swych początków związana z muzyką (śpiewana). Posiada: jednakową liczbę sylab w wersach, średniówkę, regularną budowę strof- dzięki czemu tekst pieśni uzyskuje rytm.

„Czego chcesz od nas, Panie”- hymn – odmiana pieśni o uroczystym, podniosłym nastroju. Jest to utwór pochwalny, układany i wykonywany ku czci bóstwa, Boga, osoby lub jej czynów, także wydarzeń. Osoba mówiąca w utworze to człowiek dostrzegający dobroć Boga objawiającą się w pięknie świata, jego niezwykłości i darach natury. Jest wdzięczny, że może żyć w takim świecie i doświadczać jego dobrodziejstw. Podmiot liryczny reprezentuje tych, którzy wychwalają łaskawość Boga i wierzą w opiekę i błogosławieństwo Stwórcy. Świadczy o tym następujący fragment pieśni: *„Bądź na wieki pochwalon, nieśmiertelny Panie! Twoja łaska, Twa dobroć nigdy nie ustanie.”*

Pieśń IX (Księgi wtóre)

Cytat z utworu: *„Nie porzucaj nadzieje,
Jakoć się kolwiek dzieje”*

Adresatem pieśni jest czytelnik, każdy człowiek, który:

- nie powinien nigdy tracić nadziei, nawet w najtrudniejszych momentach;
- powinien zachować spokój wewnętrzny w różnych momentach swojego życia, zarówno szczęśliwych jak i trudnych;
- powinien ufać Bogu.

TRENY

7. Tren – to utwór liryczny napisany po śmierci bliskiej lub wybitnej osoby, sławiący jej czyny i zalety. Kochanowski jako pierwszy uczynił małą dziewczynkę bohaterką trenów, łamiąc w ten sposób reguły tego gatunku obowiązujące od starożytności.

- Około 1580 roku zmarła córka Urszula, potem Hanna. Urszulka żyła tylko dwa i pół roku. Treny to cykl 19 utworów, które ukazują ból, rozpacz oraz powolne godzenie się z losem przez Jana Kochanowskiego. (*Tren XIX* – ukojenie)

Tren I

Tren I, ze względu na temat, można podzielić na trzy części:

- Część pierwsza (wybuch żalu)- wiersz otwiera wyliczenie nieszczęść, które spadły na dom Kochanowskiego po śmierci dziecka. Poeta wzywa wszystkie na świecie *„płacze (...), łzy (...), troski (...), wzdychania / żale, frasunki i ręk załamania”*, zaznaczając, że nawet one nie są w stanie oddać jego bólu i cierpienia. Fragment ten pełni swego rodzaju inwokację dla całego cyklu. Autor wymienia greckiego filozofa Heraklita, pesymistę, gorzko rozważającego znikomość spraw ludzkich i konieczność umierania. Wspomina również poetę Symonidesa, mistrza w pisaniu trenów.
- Część druga (wielka metafora śmierci)- metaforyczny obraz smoka pustoszącego gniazdo słowicze, mimo rozpaczliwych krzyków słowiczej matki, ma podkreślić bezradność rodziców patrzących na śmierć Urszulki i niemogących zapobiec tragedii.
- Część trzecia (polemika)- ogrom cierpienia, jakie wraz ze śmiercią Urszulki spadły na jej ojca, sprawił, że podmiot liryczny czuje się zagubiony, nie potrafi racjonalnie myśleć, nie znajduje żadnego pocieszenia w zaistniałej sytuacji. Nie wie, jaką przyjąć postawę wobec nieszczęścia: czy pogрузić się w ból, jak zwykły człowiek, czy też usiłować- niczym filozof i mędrzec- odpowiedzieć sobie na pytania o sens śmierci niewinnego dziecka.

Tren V

Utwór rozpoczyna się od słynnego porównania homeryckiego (długie, rozbudowane, opisowe) Urszulki do drzewka oliwnego:

*„Jako oliwka mała pod wysokim sadem
Idzie z ziemi ku górze macierzyńskim śladem,*

*Jeszcze ani gałązek, ani listków rodząc,
Sama tylko dopiero szczupłym prątkiem wschodząc:*

Dziecko zmarło, mając zaledwie 30 miesięcy, dlatego porównane jest do drobnej roślinki bez gałązek i listków, którą nieostrożny sadownik zniszczył podczas usuwania chwastów. Tekst kończy się skargą skierowaną do bezlitosnej Persefony (w mitologii greckiej to władczyni świata podziemnego), która ze spokojem patrzy na łzy rodziców i nie reaguje.

Tren VII

Słowa rozpoczynające utwór: *„Nieszczęsne ochędóstwo, żałosne ubiory”*.

Ojciec reaguje bólem na widok ubranek zmarłego dziecka. Skarży się, że przyciągają jego wzrok, potęgując rozpacz, gdyż *„ujął ją sen żelazny, twardy, nieprzespany.”* Poeta wspomina wygląd letniej sukienki, wstążek do włosów, złożonych pasków. To symbole życia, w którym miała uczestniczyć dziewczynka. Rolą matki powinno być przygotowanie posagu- w tym ubrań- dla córki, mającej wyjść w przyszłości za mąż. W tej sytuacji matka Urszulki mogła przygotować dla niej jedynie strój, w którym dziecko zostało pochowane: koszulkę i sukienkę ze skromnej tkaniny. Natomiast rolą ojca stało się symboliczne przysypanie trumny garścią ziemi.

Tren VIII

Słowa rozpoczynające utwór: *„Wielkieś mi uczyniła pustki w domu moim”*.

Bohaterką utworu jest Urszulka. Poeta zestawia szczęśliwą przeszłość rodziny z pustką, która zapanowała w domu po śmierci dziecka. Urszulka była radosną, pełną życia dziewczynką: *„Tyś za wszystkie mówiła, za wszystkie śpiewała. Wszystkieś w domu kąciki zawsze pobiegała.”* Zawsze potrafiła sprawić, że matka przestawała się martwić codziennymi kłopotami, a ojciec nie chciał *„myśleniem zbytnim głowy psować.”*

Teraz, mimo obecności domowników, nie ma gwaru, śmiechu, wesolej zabawy. We wszystkich kątach panuje smutek. Utwór kończy się pełnymi rozgoryczenia słowami:

„Z każdego kąta żałość człowieka ujmuje, a serce swej pociechy darmo upatruje.”

ALEKSANDER KAMIŃSKI „KAMIENIE NA SZANIEC”

„Być zwyciężonym i nie ulec to zwycięstwo, zwyciężyć i spocząć na laurach to klęska.”

Józef Piłsudski

Sposoby walki Polaków z wrogiem w świetle „Kamieni na szaniec”

1. Czas i miejsce akcji:

Od czerwca 1939 – do sierpnia 1943 (podczas II wojny światowej).

Akcja rozgrywa się przede wszystkim w okupowanej Warszawie.

Książka jest oparta na prawdziwych wydarzeniach.

„Kamienie na szaniec” – to hołd oddany trzem głównym bohaterom utworu, którzy potrafili „Pięknie umierać i pięknie żyć, wcielając w życie dwa ideały: bohaterstwo i służbę.”

2. Bohaterowie:

Co powinniśmy wiedzieć o ludziach, których czyny rozeszły się echem po kraju?

Rudy (Jan Bytnar)- był chłopcem bardzo silnym, ale jednocześnie drobnym i szczupłym, o piegowatej twarzy i rudych włosach.

Alek (Aleksy Dawidowski)- był wysokim, szczupłym chłopcem o niebieskich oczach i jasnych włosach. Ciągle się uśmiechał, mówił szybko, wymachując przy tym rękoma. Przez kolegów nazywany „Glizdą” ze względu na wysoki wzrost.

Zośka (Tadeusz Zawadzki)- wysoki, szczupły, wysportowany, obdarzony niemal dziewczęcą urodą, o delikatnej cerze i regularnych rysach, jasnoniebieskich oczach i jasnych włosach. Przypominał dziewczynę, dlatego przyjął w pseudonimie imię żeńskie.

3. Bohaterowie związani byli z akcją Małego Sabotażu i dywersji:

Mały Sabotaż – to ukryte, zamaskowane działanie mające na celu przeszkodzenie w realizacji jakiegoś planu.

Przykłady:

- wybijanie szyb fotografom eksponującym zdjęcia niemieckich oficerów;
- zrywanie flag niemieckich a zakładanie polskich;
- rysowanie kotwic oznaczających Polskę Walczącą;
- gazowanie kin i sklepów dla Niemców;
- zerwanie z pomnika Mikołaja Kopernika tablicy z niemieckimi napisami.

Dywersja – działalność z bronią w ręku.

- Wysadzenie niemieckiego pociągu wiozącego broń;
- Akcja pod Arsenalem;
- Odbijanie więźniów, którzy zostali przewożeni do obozów koncentracyjnych.

4. Akcja pod Arsenalem polegała na odbiciu Rudego i innych 25 więźniów z rąk gestapowców przewożonych z alei Szucha na Pawiak. Akcja odbyła się 26 marca 1943 roku.

Okoliczności aresztowania Rudego:

- aresztowanie Heńka
- zdobycie przez gestapo adresu Rudego
- wtargnięcie o 4:30 rano do mieszkania Rudego sześciu Niemców z pistoletami maszynowymi
- przeszukiwanie domu, aresztowanie Rudego i jego ojca
- przewiezienie Rudego na Pawiak
- pierwsze przesłuchania
- konfrontacja z Heńkiem
- bezustanne bicie, tortury.

Pawiak- więzienie śledcze gestapo, największe więzienie polityczne na terenie okupowanej Polski.

Szucha- w budynku przy alei Szucha 25 mieściła się siedziba hitlerowskiej policji bezpieczeństwa, a w podziemiach – więzienie śledcze gestapo, gdzie zwykle przesłuchiowano więźniów przewożonych z Pawiaka; dziś mieści się tam Mauzoleum Walki i Męczeństwa 1939-1945.

5. Tytuł i geneza utworu:

- Relację o akcji pod Arsenalem autor otrzymał od uczestników wydarzenia. Ponadto oparł się na pamiętniku Tadeusza Zawadzkiego, który po śmierci przyjaciół był w bardzo złym stanie psychicznym, dlatego ojciec namówił go do spisania swoich wspomnień (wiosną 1943 roku).

- „*Kamienie rzucane na szaniec*” to tytuł pamiętnika Zawadzkiego. Słowa „*kamienie na szaniec*” pochodzą z wiersza Juliusza Słowackiego „*Testament mój*”. Strofę wiersza, w której mowa o poświęceniu dla ojczyzny, recytował Czarny Jaś umierającemu Rudemu, a konający powtarzał słowa o gotowości poniesienia najwyższych ofiar w imię patriotyzmu:

„Lecz zaklinam, niech żywi nie tracą nadziei (...)

A kiedy trzeba, na śmierć idą po kolei,

Jak kamienie przez Boga rzucane na szaniec!”

6. Zapamiętaj: Alek, Rudy i Zośka należą do 23 Warszawskiej Drużyny Harcerskiej nazwanej przez autora „Buki”. Harcerstwo kształtowało w bohaterach postawę patriotyczną, miłość do ojczyzny, prawdomówność, pracowitość i samodoskonalenie. Chłopcy zdają maturę w 1939 roku, kiedy wybuchła II wojna światowa. Pochodzący z inteligenckich rodzin i wychowani w duchu patriotycznym, bez wahania angażują się w walkę z okupantem. Wiążą się z podziemną organizacją Wawer i prowadzoną przez nią akcją Mały Sabotaż, która polegała na działaniach mających osłabić Niemców. Następnie

zostali włączeni do Grup Szturmowych (część Szarych Szeregów), w których mieli się zajmować działaniami zbrojnymi, m. in. wysadzaniem pociągów wiozących niemiecki sprzęt wojskowy. W 1943 roku Rudy zostaje aresztowany i poddany tak okrutnym torturom, że mimo szybkiej akcji odbicia go umiera. Tego samego dnia odchodzi także Alek, śmiertelnie ranny w trakcie walk. W odwecie zapada decyzja o zastrzeleniu gestapowców odpowiedzialnych za szczególne okrutne znęcanie się nad Rudym – obaj oprawcy giną. Zośka wyjeżdża na pewien czas na wieś, gdzie dochodzi do siebie po stracie przyjaciół. Potem jednak powraca do Warszawy i znów włącza się w działania. Bierze udział w wielu akcjach. Ostatnią, do jakiej wyrusza, jest atak na posterunek niemieckiej żandarmerii w Sieczkach – zakończony sukcesem. Ginie tylko jeden człowiek i jest nim Zośka.

IGNACY KRASICKI „ŻONA MODNA”

I. Ignacy Krasicki to najwybitniejszy przedstawiciel polskiego oświecenia. Żył w XVIII wieku. Był współpracownikiem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, uczestniczył w organizowanych przez niego obiadach czwartkowych. Był biskupem warmińskim, senatorem, otrzymał tytuł książy. Określa się go mianem „księcia poetów polskich”. Do najwybitniejszych utworów poety należą: hymn „Święta miłości”, bajki, satyry, a także pierwsza polska powieść polska „Mikołaja Doświadczńskiego przypadki”.

II. Bajka – to krótki utwór literacki pisany wierszem lub prozą, którego bohaterami są najczęściej zwierzęta, rzadziej rośliny czy ludzie. Każda bajka zawiera morał, czyli pouczenie. Bohaterowie zwierzęcy występują jako maski określonych typów ludzkich. Występują często jako alegorie, np. lis – to alegoria chytrości, mrówka – pracowitości, sowa – mądrości.

III. Satyra – utwór literacki ośmieszający lub krytykujący ukazwane w nim zjawiska, najczęściej wady ludzkie, stosunki społeczne, instytucje. Autor krytykuje określone zachowania, sytuacje, np. „Żona modna” Ignacego Krasickiego to satyra na panującą w XVIII wieku modę na francuski styl życia.

„Żona modna”

1. Główną treścią tej satyry, zawierającej elementy dialogu, jest skarga pewnego szlachcica dotycząca jego niedawno poślubionej małżonki. Szlachcic ów ożenił się, mając na widoku pewność wzbogacenia w postaci posagu żony. Jednak rychło okazało się, że popełnił błąd, gdyż jego małżonka jest wciąż niezadowolona z wyglądu swego nowego domu, gospodarstwa, ze zwyczajów, jakie w nim panują i nieustannie wprowadza kosztowne innowacje, za które oczywiście płaci mąż. Dla siebie zastrzegła przede wszystkim prawo do licznych wyjazdów, mających jej przynieść rozrywkę i wypoczynek od nużącego wiejskiego życia. Po urządzeniu dworku według jej gustów sprasza też wielu gości i wyprawia liczne przyjęcia, które przysparzają małżonkowi nowych wydatków i kłopotów.

2. W utworze Krasicki ukazuje w „krzywym zwierciadle” postacie, które reprezentują dwie postawy szlachty polskiej w XVIII wieku.

- **Pierwszą reprezentuje pan Piotr**

- * przedstawiciel konserwatywnej szlachty sarmackiej, stara się kultywować tradycje staropolskie;
- * jest przywiązany do polskich obyczajów i religii katolickiej, ale z drugiej strony decyduje się na małżeństwo nie z miłości, ale dlatego, iż ma nadzieję, że posag przyszłej żony powiększy jego majątek;

- **Druga postać to szlachcianka - „żona modna”**

- * bezmyślnie naśladowująca francuską modę, obyczaje, język;
- * jest przeciwniczką wszystkiego, co polskie;
- * rozrzutna i egoistyczna, żyje ponad stan, doprowadzając majątek swój i męża do upadłości;
- * odnosi się z pogardą i lekceważeniem nie tylko do służby, ale także do księdza plebana;
- * jest również komicznie sentymentalna.

3. Z powodu preferowania zupełnie innych wartości między bohaterami zaistniał **konflikt**.

4. Krasicki, opisując postacie, **posłużył się karykaturą** - pomija zalety osób, by wyolbrzymić i ośmieszyć ich wady.

- Krytykuje wychowanie polegające na bezmyślnym naśladowaniu obcego stylu życia, zapominanie o polskiej kulturze i tradycji.

- Jednak uświadamia również czytelnikom, że nie można poprzestawać tylko na konserwatywnym sarmatyzmie, należy umieć przystosować się do nowej, zmiennej rzeczywistości. A tego właśnie pan Piotr nie potrafi.

ADAM MICKIEWICZ „REDUTA ORDONA”

(fragment)

*„Nam strzelać nie kazano. - Wstąpiłem na działo
I spojrziałem na pole; dwieście armat grzmiało.
Artyleriji ruskiej ciągną się szeregi,
Prosto, długo, daleko, jako morza brzegi;
I widziałem ich wodza; - przybiegł, mieczem skinął,
I jak ptak jedno skrzydło wojska swego zwinął.
Wylewa się spod skrzydła ściśniona piechota
Długą, czarną kolumną, jako lawa błota,
Nasypana iskrami bagnetów. Jak sępy,
Czarne chorągwie na śmierć prowadzą zastępy.
Przeciw nim sterczy biała, wąska, zaostrzona,
Jak głąz bodzący morze, reduta Ordona.
Sześć tylko miała harmat. Wciąż dymią i świecą;
I nie tyle prędkich słów gniewne usta miecą,
Nie tyle przejdzie uczuć przez duszę w rozpaczy,
Ile z tych dział leciało bomb, kul i kartaczy. [...]”*

1. Czas i miejsce akcji

Zgodnie z faktami historycznymi akcja toczy się 6 września 1831 roku w Warszawie w dzielnicy Wola.

2. Geneza utworu

Narrator opowiada o obronie i wysadzeniu szańca w warszawskiej dzielnicy Woli przez Juliana Konstantego Ordona. Zdarzenie to poznał Mickiewicz z relacji swojego przyjaciela Stefana Garczyńskiego, uczestnika powstania listopadowego i naocznego świadka opisywanych faktów. Według Garczyńskiego Ordon zginął w ruinach umocnień wysadzonych przez siebie w powietrze i tak to przedstawił Mickiewicz. W rzeczywistości Ordon został ciężko ranny, lecz przeżył wybuch.

3. Narratorem adiutant Ordona – Stefan Garczyński.

4. Bohaterem tytułowym jest postać rzeczywista. **Bohater to Julian Ordon** – dowódca Artylerii w wysadzonej w powietrze reducie nr 54.

Reduta- osłonięty szaniec przeznaczony na działo broniące większych fortyfikacji obronnych.

- Sposób przedstawienia wojsk polskich i rosyjskich – ukazany na zasadzie kontrastu.

- Sposób ukazania cara – to despotyzm i okrucieństwo.

- Widząc nieuchronną klęskę swojego oddziału, kiedy Rosjanie wdarli się na wały obronne, wysadził skład amunicji, aby nie oddać jej w ręce wroga. Giną razem z rosyjskimi żołnierzami.

Adam Mickiewicz ukazał Ordona jako legendarnego, bohaterskiego dowódcę, który poświęcił swoje życie w obronie ojczyzny. **To heroizacja bohatera.**

Ordon został w utworze nazwany „Patronem szanów”, ponieważ dokonał zniszczenia, ale w najlepszej wierze.

5. Przykłady środków poetyckich zastosowane w utworze:

- „*Tam kula lecąc, z dala grozi, szumi, wyje*”- animizacja, i onomatopeje (wyraz dźwiękonaśladowczy)
- „*Mocarzu, jak Bóg silny, jak szatan złośliwy*”- apostrofa, porównanie, hiperbola, epitety
Rosyjski car to tyran, którego boi się Europa. Tylko Polska staje do walki.
- „*Warszawa jedna twojej mocy się urąga, podnosi na cię rękę i koronę ściągga*”- personifikacja
- „*Gdy Turków za Bałkanem twoje straszą spiże,*
Gdy poselstwo paryskie twoje stopy liże” – anafora
- „*Ura! Ura!*”- wykrzyknienie
- „*Prosto, długo, daleko*”- wyliczenie
- „*Sześć tylko miała harmat*” - archaizm

6. Rodzaj wiersza: wiersz sylabiczny- trzynastozgłoskowiec.

ADAM MICKIEWICZ „ŚMIERĆ PUŁKOWNIKA”

Poetycki hołd dla kobiety bohatera

1. **Emilia Broel-Plater** herbu Plater (ur. 13 listopada 1806 w Wilnie, zm. 23 grudnia 1831 w Justianowie) – polska hrabianka, kapitan Wojska Polskiego w czasie powstania listopadowego.

Emilia Plater była wyjątkową osobą. Przebrała się za mężczyznę, ścięła włosy i wzięła udział w powstaniu listopadowym. Sformułowała oddział żołnierzy i ruszyła do walki. Wykazała się szczególnym męstwem i odwagą. Zmarła z wycieńczenia po upadku powstania.

2. Każda strofa wiersza to oddzielny obraz:

- Strofa 1- W leśnej chatce ciężko chory Pułkownik- wokół niego zgromadzili się prości ludzie i żołnierze.
- Strofa 2- Pułkownik ma ostatnie życzenie- chce zobaczyć swego konia i żołnierski rynsztunek.
- Strofa 3 - Umierający przyjmuje ostatnie namaszczenie, wszyscy zgromadzeni płaczą.
- Strofa 4- Wczesnym rankiem lud żegna się z martwym Pułkownikiem.
- Strofa 5- Wszyscy zgromadzeni zauważają, że dzielnym rycerzem była piękna kobieta- Emilia Plater.

3. Sposób skonstruowania wiersza:

Odbiorca na początku nie wie, kim jest konający żołnierz. Bohatera otacza aura tajemniczości. Na podstawie opisanych sytuacji czytelnik może się zorientować, że jest to ktoś bardzo ważny i zasłużony- domku leśnika pilnują strażę, do umierającego dowódcy schodzi się lud. Dopiero ostatnia zwrotka odsłania prawdę o bohaterze.

(Uwaga: „*Ach!*” – wyraz zaskoczenia, zdziwienia)

4. Jaka była Emilia Plater? – kontrast w przedstawieniu bohaterki:

- z jednej strony twardy żołnierz
(Odwaga, męstwo, dzielność, dobra organizacja, pobożność, patriotyzm, wytrwałość, honor)
- z drugiej delikatna kobieta
(Delikatność, uroda, wdzięk)

Zapamiętaj pojęcia: (słownik języka polskiego)

Gloryfikacja- «wystawianie, wychwalanie jakiejś osoby, jej czynów, jakichś idei itp.»

Heroizacja- «nadawanie komuś lub czemuś cech bohaterstwa»

5. **Nastrój wiersza:** wzniosłość, patos, uroczystość, tajemnica.

6. **Wiersz Mickiewicza zyskał popularność jako piosenka narodowo-powstańcza** z uwagi na:

* kreację bohaterki;

- * oraz budowę tekstu: liczbę sylab w wersach (po 10), rodzaj rymów (dokładne, żeńskie, przeplatane);
- * obecność powtórzeń.

ADAM MICKIEWICZ „ŚWITEZIANKA”

1. Czas i miejsce akcji: prawdopodobnie w bardzo odległej przeszłości.

Pora doby: noc

Pora roku: koniec lata

„*Idą przy świetle księżycy*”

„*Każdą noc prawie, o jednej porze*”

„*Minęło lato, żółkniały liście*

I dżdżysta nadchodzi pora.”

Miejsce akcji: jezioro Świteż i las w jego okolicy.

„*Brzegami sinej Świtezi wody*”

„*Pośrodku gęstej leszczyny*”

„*W tutejszym borze*”

„*Pod tym się widzą modrzewiem*”

Świteż – jezioro na Białorusi na granicy rejonów nowogródzkiego i korelickiego, 20 km na południowy wschód od Nowogródka.

Mickiewicz wielokrotnie słyszał ludowe opowieści o nimfach wodnych zamieszkujących jezioro Świteż. Wierzyli w nie mieszkańcy tamtejszych okolic, a tajemnicze mieszkanki jeziora nazywali świteziankami.

2. Ballada – utwór epicko-liryczny, którego treść oparta jest często na legendach i wierzeniach ludowych. Zawiera niezwykle wydarzenia oraz atmosferę tajemniczości i grozy. łączy elementy liryczne, epickie i dramatyczne.

3. Bohaterowie – strzelec i tajemnicza dziewczyna

„*Jakiż to chłopak piękny i młody?*

Jaka to obok dziewica?

Brzegami sinej Świtezi wody

Idą przy świetle księżycy.”

„*Powiedz mi, piękna, luba dziewczyno,*

Na co nam te tajemnice.”

Spotykali się każdego wieczoru nad brzegiem Świtezi i spacerowali przy blasku księżycy. Chłopiec, wyznając dziewczynie miłość, złożył jej przysięgę wierności. Gdy z wody jeziora wyłoniła się piękna nimfa, młodzieniec uległ jej czarowi i zapomniał o złożonej obietnicy. Jednak gdy zbliżył się do niej, rozpoznał w nimfie tajemniczą dziewczynę, z którą spacerował nad brzegiem Świtezi. Za złamanie przysięgi został surowo ukarany i przemieniony w drzewo, miał także cierpieć wieczne pragnienie.

W utworze panuje nastrój grozy i tajemniczości.

Plan wydarzeń

1. Miłość strzelca i dziewczyny.
2. Obietnice młodzieńca.
3. Zdrada i niedotrzymanie przysięgi.
4. Zemsta i kara dla niewiernego kochanka.

4. Elementy realistyczne:

- osoba strzelca
- miejsce spotkań kochanków
- złożenie i niedotrzymanie przysięgi

5. Elementy fantastyczne

- Świtezianka- nimfa wodna
- płaskanie po powierzchni wody
- jęki dające się słyszeć pod modrzewiem.

Zapamiętaj:

1. „Nie żyje się, nie kocha się, nie umiera – na próbę.”

Jan Paweł II

2. „Człowiek jest odpowiedzialny nie tylko za uczucia, które ma dla innych, ale i za te, które w innych budzi.”

ks. kardynał Stefana Wyszyński

3. „Być człowiekiem to właśnie być odpowiedzialnym.”

Antoine de Saint Exupery

ADAM MICKIEWICZ „DZIADY” CZĘŚĆ II

I. Adam Mickiewicz- żył w latach 1798 – 1855 (XVIII – XIX wiek)

II. **Żył w epoce zwanej romantyzmem, która głosiła pochwałę uczuć.** Za działalność w Towarzystwie Filomatów i Filaretów został skazany na więzienie, a potem na emigrację.

- Przeżył nieszczęśliwą miłość do Maryli Wereszczakówny, którą opisał m. in. w wierszu „Do M”.

- Jako autor najwybitniejszej epopei narodowej „Pan Tadeusz” jest uznawany za narodowego wieszca.

- Zmarł nagle w Konstantynopolu (prawdopodobnie na cholere). Jego prochy sprowadzono do Polski i złożono w podziemiach katedry wawelskiej.

- Najwybitniejsze utwory poety to: „Pan Tadeusz”, „Ballady i romanse”, „Oda do młodości”, „Reduta Ordona”, „Dziady”.

III. „Dziady” część II

1. Czas i miejsce akcji:

Akcja II części Dziadów rozgrywa się w przeddzień Zaduszek w cmentarnej kaplicy, gdzieś na terenach Litwy. Dokładny czas akcji nie jest określony, nie wiemy, który to rok.

2. **Dziady to obrzęd wywoływania duchów zmarłych przodków. Uroczystości przewodniczył Guślarz, który za pomocą zaklęć i magicznych czynności przywoływał duchy zmarłych, by pomoc im w uzyskaniu drogi do nieba.** Do zebranych w przycmentarnej kaplicy przybywają trzy kategorie duchów: lekkie, średnie i ciężkie. Ujawniają swoją winę i rodzaj kary, jaki został im wyznaczony oraz proszą zebranych o pomoc. Jednocześnie przekazują żywym naukę: jak żyć, aby nie zostać potępionym po śmierci i uniknąć kary.

3. **„Dziady” cz. II to dramat.** Utwór łączy elementy świata realnego (konkretne miejsce akcji i bohaterowie np. Guślarz, wieśniacy, chór) i fantastycznego (duchy). Ponadto występuje chór, co łączy utwór z tragedią antyczną.

a) duchy dzieci – Józio i Rózia– w krótkim, ziemskim życiu nie zaznały trosk, bólu ani cierpienia.

Sposób przywołania: zapalenie garści kądzieli.

Proszą o dwa ziarenka gorczycy.

Przeestroga i pouczenie:

„Bo słuchajcie i zważcie u siebie, że według Bożego rozkazu, kto nie zazał gorczycy ni razu, ten nie dozna słodyczy w niebie.”

b) duch złego pana, dziedzica wioski – Był bezwzględny i okrutny wobec swoich poddanych. Cierpiał wieczny głód i pragnienie, nie mógł się dostać ani do nieba, ani do piekła. (Prosi o odrobinę jadła, jednak chór ptaków nocnych mu to uniemożliwia.)

Kruk- nędzarz, który nie jadł nic od trzech dni, więc zakradł się do pańskiego sadu i zabrał kilka jabłek. Za sprawą ogrodnika pan kazał go wychłostać. Nie przeżył tej kary.

Sowa- za życia uboga wdowa, która po śmierci męża została bez środków do życia, mając dodatkowo na utrzymaniu chorą matkę i małe dziecko. W wigilijny wieczór wybrała się z prośbą do dworu o zapomogę. Pan kazał ją przepędzić. Kobieta zamarzyła wraz z dzieckiem na drodze.

Sposób przywołania: zapalenie wódki w kotle.

Prosi o wody miarkę i dwa ziarenka pszenicy.

Przeestroga i pouczenie:

„Tak, muszę dręczyć się wiek wiekiem, sprawiedliwe zrządzenie Boże, bo kto nie był ni razu człowiekiem, temu człowiek nic nie pomoże.”

c) duch dziewczyny Zosi – gardziła uczuciami chłopców starających się o jej rękę, żyła w oderwaniu od ziemskich, ludzkich spraw. Przez dwa lata musiała się błąkać między niebem a ziemią.

Sposób przywołania: zapalenie wianka ze święconego ziela.

Prosi, by chłopcy przyciągnęli ją na ziemię. (Pomoc w dotknięciu stopami ziemi.)

Przeestroga i pouczenie:

„Bo słuchajcie i zważcie u siebie, że według Bożego rozkazu, kto nie dotknął ziemi ni razu, ten nigdy nie może być w niebie.”

Plan wydarzeń:

1. Zgromadzenie się wieśniaków w kaplicy.
2. Przybycie dusz dzieci- Józia i Rózi.
3. Widmo złego Pana.
4. Skarga pasterki Zosi.
5. Tajemnicza zjawa młodzieńca.
6. Wyprowadzenie z kaplicy pasterki i ducha.

ADAM MICKIEWICZ „SONETY KRYMSKI”

Z Adamem Mickiewiczem prze Akermańskie Stepy.

Ważnym elementem biografii Adama Mickiewicza jest zesłanie w głąb Rosji za działalność w tajnych stowarzyszeniach młodzieżowych. Na zesłaniu poeta mógł podejmować pracę i prowadzić życie towarzyskie, nie wolno mu było jednak przekraczać granicy z Litwą. W 1825 roku przybył do Odessy, by rozpocząć tam pracę nauczyciela. Tego samego roku latem odbył w gronie znajomych wycieczkę na Krym. Zafascynowany pięknem orientalnej przyrody utrwalił swoje obserwacje i przeżycia w cyklu „Sonety krymskie”, na który złożyło się 18 utworów. Pierwszym sonetem tomu są „Stepy akermańskie.”

1. Przestrzeń, o której mowa w wierszu:

Akerman (obecnie Białogród, miasto na Ukrainie, na południowy zachód od Odessy, położone nad Dnieprem)

Dniepr (u ujścia rzeki do Morza Czarnego)

Step (rozległy równinny obszar pokryty wysokimi trawami)
Kurhan (kopiec, dawna mogiła, punkt orientalny)
Burzan (oset stepowy)
Lampa Akermanu (dawniej wschodzący księżyc, dziś latarnia morska)

2. Cztery obrazy: (I i II zwrotka)

- ogólny widok stepu, bezkres
- ściana zieleni
- wyspa burzanu wśród traw
- błyszczący Dniepr.

3. Co można zobaczyć dzięki poetyckiemu obrazowi? (I i II zwrotka)

„suchego przestwór oceanu” – metafora

„Tam z dala błyszczy obłok?”- zdanie pytające

„Ostrowy burzanu”- metafora

„Nurza się zieloność” – metafora

„Koralowe ostrowy”- epitet

„Kwiatów powodzi” –metafora

„Mrok zapada”- ożywienie

„Śród fali tåk”- metafora

„Wóz nurza się”- ożywienie

Wniosek: poetycki opis jest plastyczny: przekazuje kształty, barwy, płaszczyzny; jest dynamiczny- prezentuje ruch.

4. Co można „usłyszeć” dzięki poetyckim słowom?

Osoba mówiąca, jednocześnie bohater liryczny.

Słyszę:

- łopot skrzydeł
- lecące bardzo wysoko żurawie
- kołysanie motyla na trawie
- dotknięcie ziół przez węża (spotęgowanie ciszy)

Hiperbola- to dosłownie przesada. Polega na wyolbrzymieniu jakiegoś zjawiska w taki sposób, aby wyolbrzymić jego wygląd, znaczenie, działanie. Hiperbolami posługujemy się czasem w języku potocznym, należą do nich zwroty: można pęknąć ze śmiechu; umieram ze strachu.

5. Uczucia osoby mówiącej, jednocześnie bohatera lirycznego.

Wpłynąłem (1.i 2. strofa): podziw, zachwyt, zaciekawienie.

Stójmy! (3. i 4. strofa bez ostatniego zdania): napięcie, oczekiwanie, nadzieja, wiara.

Jedźmy, nikt nie woła (ostatnie zdanie): rezygnacja, poczucie pustki, gorycz, poczucie osamotnienia.

6. Biorąc pod uwagę ostatnie zdanie wiersza, co i od kogo chciałby usłyszeć podmiot liryczny?

- Słyszałbym głos z Litwy
- Od kogo? (rodzina, przyjaciele, rodacy, artyści)
- Co? (wróć, czekamy, pamiętamy, tęsknimy, nie zapomnimy).

7. Cechy sonetu jako gatunku literackiego:

- utwór poetycki składający się z 14 wersów podzielonych na dwie strofy czterowersowe i dwie trójwersowe (tercyny) o ścisłym układzie rymów.
- Osiem pierwszych wersów zawiera na ogół część opisową lub narracyjną,
- a sześć końcowych refleksję liryczną bądź filozoficzną.

Rozróżniamy dwie jego odmiany:

- włoską (w której pierwsza i druga strofa mają po cztery wersy, a trzecia i czwarta po trzy)
- oraz francuską (trzy strofy po cztery wersy i ostatnia strofa dwuwersowa).

Tematycznie sonet dzieli się zawsze na dwie części- opisową i refleksyjną.

ADAM MICKIEWICZ „PAN TADEUSZ”

ŚWIAT PRZEDSTAWIONY W „PANU TADEUSZU” ADAMA MICKIEWICZA.

„Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z roku 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem”- to polska epopeja narodowa napisana przez Adama Mickiewicza w latach 1832-1834.

1. **Miejsce wydarzeń:** dworek szlachecki Soplicowo i jego okolice (las, zamek Horeszków, pobliski zaścianek) niedaleko Nowogródka na Litwie.

„Ilekróć z Prus powracam, chcąc zmyć się z niemczyzny,

Wpadam do Soplicowa jak w centrum polszczyzny:

Tam się człowiek napije, nadysze Ojczyzny!”

Bartek zwany Prusakiem

FABUŁA – AKCJA - WĄTKI

2. **Fabuła** – to wszystkie wydarzenia wspomniane w utworze: zabójstwo Stolnika, banicja Jacka, ale także pobyt Telimeny w Petersburgu, powstanie kościuszkowskie, targowica. Czas fabularny sięga przynajmniej 20 lat wstecz przed czasem akcji. Ale również wybiega w przyszłość w Epilogu – ukazującym środowisko emigrantów polskich już po roku 1830.

3. **Wątki:**

a) spór o zamek;

b) losy Jacka Soplicy- księdza Robaka;

c) Miłość Tadeusza i Zosi.

4. **W Soplicowie mieszkali:**

a) **Sędzia** – brat Jacka Soplicy, opiekun Tadeusza. Zaradny gospodarz, zwolennik tradycji, gościnny. Bywa jednak porywczy, nie chce ustąpić w sporze o zamek, chociaż dobra Horeszków zyskał dzięki niechlubnej targowicy.

b) **Tadeusz**- 20-letni syn Jacka Soplicy. Imię otrzymał na pamiątkę Tadeusza Kościuszki. Wychowywany przez Sędziego, ostatnie lata spędził w szkole w Wilnie. Łatwowierny, ufny, zakochany w Zosi. Nowoczesny – decyduje się na uwłaszczenie.

c) **Zosia**- 14-letnia córka Ewy Horeszko. Wychowywana przez Sędziego i Telimenę (za pieniądze przysyłane przez Jacka). Dobrze wychowana, woli jednak prostotę życia wiejskiego niż wykwintne salony. Troszczy się o ogródek, opiekuje się dziećmi wiejskimi. Pracowita, gospodarna, szczerze zakochana w Tadeuszu.

d) **Telimena**- krewna Sędziego, opiekunka Zosi. Piękna, dojrzała kobieta. Lubi flirty, stroje, zna się na sztuce. Wiele podróżowała. Sprytna, nawet w miłości kieruje się rozsądkiem i chęcią zysku (jednocześnie kokietuje Tadeusza i Hrabiego).

e) **Wojski** – krewny Sędziego. Doskonały organizator łowów i uczt. Lubi opowiadać anegdoty o sławnych ludziach.

f) **Woźny Protazy**- powiernik Sędziego, jego prawa ręka. Lubi wspominać czasy wielkich sporów szlacheckich i swoją pracę woźnego sądu.

5. **Często tam bywali:**

a) **Ksiądz Robak** – czyli Jacek Soplica. Jako bernardyn emisariusz przygotowuje litewską szlachtę do narodowego powstania. Pokorny, tajemniczy, odważny. Pośmiertnie odznaczony Krzyżem Legii Honorowej.

b) Podkomorzy- najwyższy urzędem spośród szlachty. Powszechnie szanowany. Zwolennik tradycji, szlacheckiej gościnności. Patriota, przeciwny obcym modom.

c) Rejent- gaduła, najważniejsze są dla niego ucztę i polowania. Wybuchowy i gwałtowny. Ostatecznie narzeczony Telimeny.

d) Asesor- całkowicie stracił majątek, ale nadal lubi się pokazać – w sporze o psy jest skłonny stracić ostatnią cenną rzecz. Spokojny, ale złośliwy, podstępny.

5. W zamku Horeszków mieszkali:

Klucznik Gerwazy- wierny sługa Stolnika. Bardzo silny, znakomity szermierz. Jedynym jego celem jest zemsta na Soplicach. Podburza do zajazdu zaściankową szlachtę. Potrafi jednak przebaczyć Jackowi. Aby ochronić przed aresztowaniami uczestników walki z Moskalami, podstępnie zabija majora Płuta – choć wie, że jest to czyn niegodny szlachcica.

6. Często tam bywali:

Hrabia – daleki krewny Stolnika, arystokrata, romantyk, właściciel zamku Horeszków. Łatwo ulega obcym modom, chciałby przeżyć wielką, romantyczną miłość, bez przerwy poszukuje nowych, niezwykłych wrażeń. Tym śmieszny, ale jest też odważny- szybko zdobywa sławę pod dowództwem Dąbrowskiego.

7. W zaścianku mieszkali:

Maciej Dobrzyński- wielki autorytet. Doświadczony żołnierz i gospodarz. Spokojny i rozważny. Ostro skrytykował plan zajazdu na Soplicowo. Spokrewnieni lub zaprzyjaźnieni z nim: Bartek Prusak, Bartek Brzytewka, Maciej Konewka i Maciej Chrzyciel.

8. A w okolicy mieszkali:

a) Jankiel – stary Żyd prowadzący dwie karczmy. Szanowany przez szlachtę, służy radą i wielokrotnie pomaga w kłopotach, współpracuje z księdzem Robakiem, pomagał oswobodzić szlachtę z rąk Moskali. Sławny cymbalista.

b) major Płut- dowodzi Rosjanami, gardzi Polakami (choć sam ma polskie pochodzenie). Tchórzliwy, boi się stanąć do otwartej walki. Najważniejsze są dla niego pieniądze- chętnie przyjmie łapówkę za oswobodzenie szlachty.

c) Kapitan Rykow- przeciwieństwo Płuta. Waleczny, honorowy, karny żołnierz. Mimo iż walczy po stronie Rosjan, ceni Polaków, nie chce przyjąć od nich żadnych pieniędzy za umożliwienie ucieczki.

***Czombrów** – nieistniejący obecnie folwark i majątek na Białorusi, w rejonie nowogródzkim obwodu grodzieńskiego, około 14 km na południe od Nowogródka. Tamtejszy dwór był najprawdopodobniejszym pierwowzorem Soplicowa w Panu Tadeuszu Adama Mickiewicza.*

Trzy główne wątki w „Panu Tadeuszu”:

I. Spór o zamek

Zniszczony po śmierci Stolnika zamek nie ma właściwie żadnej wartości. Został sądownie przyznany Soplicom, ale prawa do niego rości sobie także Hrabia, daleki krewny Horeszków. O tragicznej śmierci Stolnika opowiedział Hrabie Gerwazy. Argumenty Gerwazego i buntownicza postawa szlachty zaściankowej doprowadzają do zajazdu na Soplicowo, który kończy się porażką Soplicowa. Nieoczekiwanie pojawia się oddział Moskali. Wobec wspólnego wroga niedawni przeciwnicy jednoczą się i spór o zamek zostaje zażegnany. Ostateczne pogodzenie przynoszą zaręczyny Tadeusza i Zosi – to oni są teraz właścicielami zamku.

II. Losy Jacka Soplicy – księdza Robaka

To najbardziej tajemniczy wątek. Dzieje Jacka poznajemy z opowieści Gerwazego i z przedśmiertnej spowiedzi Jacka.

Pewny siebie zawadiaka Jacek Soplica cieszył się dużym poparciem szlachty. Chętnie wykorzystywał to magnat Stolnik Horeszko, który miał córkę Ewę. Jacek pokochał ją i pragnął pojąć za żonę, ale Stolnik stanowczo odrzucił te zaloty. Jacek ożenił się z inną kobietą i został ojcem Tadeusza.

Okazja do zemsty nadarzyła się, gdy pewny siebie Stolnik odpierał atak Moskali. Jacek bez namysłu chwycił broń i zabił magnata. To zabójstwo zostało potraktowane jako zdrada ojczyzny – Jacek ucieka za granicę.

To moment przełomowy – Jacek wstępuje do Legionów, aby odpokutować winy. Opiekę nad synem powierza bratu. Opłaca też wychowanie Zosi (sieroty – córki z małżeństwa Ewy Horeszko z kasztelanem witebskim).

Po kilkunastu latach powraca na Litwę jako ksiądz Robak. Przygotowuje szlachtę do powstania narodowego.

W czasie polowania broni Tadeusza i Hrabiego. Po raz drugi ratuje Hrabiego w czasie walki z Moskalami. Odniesiona wówczas rana okazuje się śmiertelna. Tuż przed śmiercią Jacek zdobywa przebaczenie Gerwazego, ma pewność, że Tadeusz i Zosia pobiorą się oraz otrzymuje wspianą wiadomość o zbliżającym się ataku Napoleona na Moskwę.

III. Miłość Tadeusza i Zosi

Jedynie ten wątek w całości zawiera się w akcji, pozostałe wykraczają poza nią.

Po powrocie z Wilna do Soplicowa Tadeusz nieoczekiwanie spotyka Zosię – niestety widział ją zbyt krótko i niezbyt dobrze zapamiętał, skoro wkrótce pomylił Zosię z dużo starszą Telimeną. Pomyłka wychodzi na jaw – Tadeusz jest zrozpaczony. Zakochał się w Zosi, a przyrzekał miłość Telimienie.

Wyrozumiała Telimena jednak wybacza mu pomyłkę. Tadeusz może starać się o rękę Zosi. W chwili zaręczyn Tadeusz jest już doświadczonym żołnierzem. Ślub młodych to symboliczne pogodzenie się dwóch zwaśnionych rodów, a także spełnienie marzenia Jacka Soplicy.

Niezbędnik historyczny

1. Konstytucja 3 maja - przyjętą tego dnia przez Sejm Czteroletni. Konstytucja zmieniła ustrój państwa na monarchię dziedziczną, ograniczyła znacząco demokrację szlachecką, odbierając prawo głosu i decyzji w sprawach państwa szlachcie nieposiadającej ziemi, wprowadziła polityczne zrównanie mieszczan i szlachty oraz stawiała chłopów pod ochroną państwa, w ten sposób łagodząc nadużycia pańszczyzny. Konstytucja formalnie zniosła liberum veto.

2. Co targowica dała Soplicom?

Targowica- (1792 rok) to haniebnny spisek magnatów zawiązany przeciwko reformom Konstytucji 3 maja. Wewnętrzne walki w Polsce, jakie wywołała konfederacja targowicka (między zwolennikami reform konstytucji a zwolennikami magnatów), były pretekstem do zbrojnego ataku Rosji i ostatecznie zakończyły się II rozbiorem Polski.

Stolnik Horeszko był zwolennikiem reform i walczył z Rosjanami, a Jacek Soplica mimowolnie przyczynił się do zwycięstwa Moskali. Właśnie dlatego po śmierci Stolnika jego dobra w znacznej mierze przypadły rodzinie Sopliców.

3. Jakie ksiądz Robak przygotowywał powstanie?

Marsz Napoleona na Moskwę w 1812 roku miał być sygnałem do powstania na Litwie, które wsparłoby wojska Napoleona i przyniosło wolność.

4. Rządzić kreskami

Jacek Soplica chociaż nie posiadał zbyt dużego majątku, to „*rodzinę Sopliców miał jakby w dowództwie i trzystu ich kreskami rządził wedle woli*” – czyli decydował, na kogo swój głos na sejmiku oddadzą członkowie rodziny Sopliców (a mieli tych głosów około trzystu).

5. Uwłaszczenie

Nadanie chłopom na własność ziemi przez nich użytkowanej (wcześniej musieli pracować na ziemi należącej do pana, teraz będą wolni, ziemia należeć będzie do nich). A więc Zosia i Tadeusz zwalniają chłopów z przymusowej pracy i rozdają im część ziemi.

6. Zajazd

Egzekucja zbrojna dekretu sądowego – brak sprawnej policji sprawia, że często trudno było szlachcicowi odebrać dobra, które sąd mu przyznał. Często więc szlachcic brał sprawy w swoje ręce – zbierał grupę sąsiadów, przyjaciół i napadał na posiadłość szlachcica, który był mu coś winien.

„Litwo, ojczyzno moja...”- obrazy i uczucia zawarte w Inwokacji „Pana Tadeusza”

1. Inwokacja- to rozbudowana apostrofa, czyli patetyczny zwrot do Boga, bóstwa lub patrona z prośbą o pomoc w tworzeniu dzieła.

a) skierowana do Litwy- kraju ojczystego, za którym poeta tęskni jak za utraconym zdrowiem;

b) do Matki Boskiej, którą błaga o cud powrotu w rodzinne strony, choćby tylko w wyobraźni.

2. Obraz kraju lat dziecińczych:

- błękit Niemna

- zieleń pól

- srebrne i złote łany zbóż

- żółty, biały i różowy kolor kwiatów (rzepaku, gryki i koniczyny)

3. Budowa utworu.

- Całość poematu jest napisana trzynastozgłoskowcem, czyli każdy wers liczy 13 sylab. (*Oprócz Epilogu*).

- Po 7. sylabie występuje średniówka, czyli stały przedział intonacyjny.

- Często długość wersu nie zgadza się z długością zdania, dlatego występują przerzutnie.

Jacek Soplica jako główny bohater „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza

1. Jacek Soplica (ksiądz Robak) – jest główną postacią utworu.

2. Jego biografię poznajemy:

- z opowieści Gerwazego

- a potem z przedśmiertnej spowiedzi samego Jacka.

3. W młodości był:

- hulaką i zawadiaką;

- nierozważnym, butnym szlachcicem o żywym temperamencie.

(*Butny- zbyt pewny siebie, pyszny, wyniosły.*)

4. Stolnik Horeszko zapraszał go do siebie, dopóki było to dla niego korzystne. Jednak stanowczo odrzucił jako kandydata na męża swej córki Ewy.

5. Z powodu zranionej dumy, z rozpacz i zemsty Jacek zabił Stolnika podczas ataku Moskali na zamek Horeszki.

6. Soplicowie otrzymali od Rosjan zamek Horeszków. Jacek został uznany za zdrajcę i sprzymierzenie się z Rosjanami.

7. Po śmierci żony (przypadkowo poznanej kobiety) powierzył syna Tadeusza na wychowanie bratu. Opłaca też wychowanie Zosi- sieroty, córki z małżeństwa Ewy Horeszko z kasztelanem witebskim.

8. Sam natomiast wyjechał, wstąpił do zakonu i przyjął imię Robak.

9. Zmienił się, pragnął odkupić winy. Uczestniczył w wojnach napoleońskich, był ranny, więziony, został emisariuszem.

(*Emisariusz- tajny wysłannik polityczny*)

10. Wrócił do Soplicowa jako mnich, aby przygotować powstanie na Litwie.

11. Gerwazy i Hrabia pokrzyżowali jego plany, gdyż zorganizowali zajazd na Soplicowo, by odzyskać zamek. To spowodowało interwencję Rosjan.

12. Jacek został śmiertelnie ranny. Podczas spowiedzi ujawnił Gerwazemu, kim jest, a ten przebaczył mu.

13. Umierał oczyszczony z zarzutu zdrady, wiedząc, że na Litwę wkroczyły już wojska Napoleona.

14. Jacek Soplica ma cechy bohatera romantycznego:

- jest indywidualistą;

- przeżywa nieszczęśliwą miłość;

- przechodzi wewnętrzną przemianę (pycha ustępuje pokorze, pragnie walczyć o wolność ojczyzny).

15. Rozumie nieskuteczność samotnej walki jednostki o niepodległość, widzi konieczność współdziałania całego narodu.

Warstwy społeczne przedstawione w „Panu Tadeuszu”, ich przedstawiciele i poglądy

1. Magnateria

Przedstawiciele: nieżyjący Stolnik Horeszko, Hrabia

Poglądy: Świadomi swego bogactwa, żądni władzy. Stolnik był wzorem patriotyzmu, ale wobec niżej urodzonych był dumny i pogardliwy – o tym przekonał się Jacek.

2. Szlachta

Przedstawiciele: ród Sopliców- Jacek, Sędzia, Tadeusz

Poglądy: Patrioci, ale często zainteresowani własnym zyskiem. Lubią się bawić, żyć wystawnie. Żyją zgodnie z tradycją, w poszanowaniu dla przyrody. Skłonni do awantur z sąsiadami, wszczynania coraz to nowych procesów sądowych.

3. Szlachta zaściankowa

Przedstawiciele: ród Dobrzyńskich, Bartek Prusak, Maciek Chrzyciel, Bartek Brzytewka- czyli ci, którzy biorą udział w zajeździe na Soplicowo.

Poglądy: Żyją bardzo skromnie, prawie tak biednie jak chłopci. Odróżnia ich od nich tylko szlacheckie pochodzenie i patriotyczna, wojenna przeszłość, o której często wspominają. Niewykształceni, przeczuleni na punkcie wolności szlacheckiej, zawistni wobec bogatszych sąsiadów, łatwo ich podburzyć do walki – wykorzystał to Gerwazy.

4. Szlachta zubożała

Przedstawiciele: Rejent, Asesor, Klucznik Gerwazy, Wojski, Woźny Protazy.

Poglądy: Nie mają własnych majątków, ale sprawują różne funkcje, np. Rejent czy Asesor.

5. Chłopi, służba

Przedstawiciele: Nie ma pośród nich jednostkowych bohaterów.

Poglądy: Ich poglądy również nie zostały przybliżone – na pewno ucieszy ich decyzja Tadeusza i Zosi o zwolnieniu ich z pańszczyzny.

Przedstawiciele trzech pokoleń

I. Najstarsi (60 – 70 lat)

- Maciej Dobrzyński, Wojski, Klucznik Gerwazy, Woźny Protazy;

* są ostoją tradycji, często wspominają dawne czasy;

*są autorytetem dla miejscowej społeczności.

II. Średnie pokolenie (40- 50 lat)

- Sędzia, Jacek, Podkomorzy, Asesor, Rejent i większość ze szlachty zaściankowej;

* Są ostatnim pokoleniem prawdziwej szlachty – uczestniczyli w ważnych wydarzeniach historycznych- ostatnich sejmach wolnej Polski, walkach w obronie wolności. Starają się żyć zgodnie z tradycją, ale zdają sobie sprawę, że świat się zmienia.

III. Młodzi

- Tadeusz, Zosia, Hrabia;

* Do nich należy dokonanie zmian społecznych – świat szlachecki kończy się, teraz muszą nastąpić reformy – wiedzą o tym Tadeusz i Zosia, kiedy decydują się na uwłaszczenie chłopów.

Pożegnanie ze światem szlacheckim

„*Pan Tadeusz*” to pożegnanie z przemijającym światem szlacheckim. Mickiewicz, opisując mieszkańców Soplicowa, wiedział, że już kilka lat później ich życie będzie wyglądać zupełnie inaczej: upadną nadzieje związane z Napoleonem, większość patriotów będzie musiała emigrować, sporo majątków szlacheckich popadnie w ruinę, a dzieci z rodzin szlacheckich nie będą już urządzić polowań i uczt, ale wyjadą do miast studiować i pracować. To właśnie oni stworzą nową grupę społeczną – inteligencję.

Historia opowiadana dźwiękami, czyli o koncercie Jankiela

Żyd Jankiel podczas koncertu nawiązuje do następujących wydarzeń z historii Polski:

- * Polonez Trzeciego Maja zakłócony celowo fałszywym tonem zdrady – Targowicy;
- * Marszowy rytm, walka, wystrzały w powstaniu kościuszkowskim;
- * Po krótkiej przerwie rozległy się tony znanej piosenki o żołnierzu tułaczem, uchodzącym z ojczyzny po przegranej powstaniu. Smutne nuty i wspomnienia zgromadziły wokół Jankiela żołnierzy, którym tułaczy los nie był obcy;
- * Wtedy stopniowo dźwięki i rytm zmieniły się w melodię Mazurka Dąbrowskiego.
- * Tryumfalna melodia napełniła radością serca słuchaczy. Wszyscy wykrzyknęli słowa refrenu.
- * Jankiel wzruszony własną grą zwrócił się do generała Dąbrowskiego z wyrazami wdzięczności. Jako szczerzy patriota głęboko przeżył obecność wodzów na Litwie, bo dawała ona nadzieję na niepodległość.

Zapamiętaj: Koncert Jankiela na cymbałach w czasie zaręczyn Zosi i Tadeusza to lekcja historii. Jankiel przywołuje najważniejsze momenty historyczne ostatniego półwiecza – od Konstytucji 3 maja aż do przybycia Legionów Dąbrowskiego.

„*Pan Tadeusz*” jako epepeja narodowa

Epepeja:

- to utwór epicki pisany wierszem lub prozą, ukazujący wszechstronnie i szczegółowo życie narodu w przełomowym momencie historycznym.

- Dla epepeji charakterystyczne jest wprowadzenie szerokiego tła obyczajowego, realizm przedstawienia, wielowątkowość akcji pozwalająca ogarnąć wiele środowisk i odzwierciedlić wszechstronnie życie społeczeństwa. (Jaworski S., *Terminy literackie, Szkolny słownik*)

- Zwykle jednemu eposowi w literaturze danego kraju przypada miano epepeji narodowej. Jest to utwór o szczególnych walorach artystycznych, **najpełniej odzwierciedlający charakterystyczne rysy narodu, utrwała ważne wydarzenia i postacie historyczne oraz powszechnie uznawane wartości**. W polskiej literaturze to „*Pan Tadeusz*” Adama Mickiewicza.

1. „*Pan Tadeusz*” jest pisany wierszem (trzynastozgłoskowcem, a *Epilog* jedenastozgłoskowcem).
2. Ukazuje wszechstronnie społeczeństwo polsko-litewskie. Mamy tu przecież do czynienia z **bohaterem zbiorowym** – czyli cała akcja dotyczy nie jednego bohatera, ale zbiorowości (tu: mieszkańców Soplicowa i zaścianka)
3. Szczegółowe opisy życia, obyczajowości.
4. Wielowątkowość akcji.
5. Tłem losów bohaterów są ważne wydarzenia historyczne – tu: epoka napoleońska, czyli nadzieje Polaków i Litwinów związane z osobą Napoleona. To był naprawdę przełomowy moment, bo rok 1812

miał przynieść Polsce wolność. Niestety nie udało się. Dodatkowo w „Panu Tadeuszu” pojawiają się wspomnienia Konstytucji 3 maja, powstania kościuszkowskiego, konfederacji targowickiej.

6. W eposie bardzo ważną rolę odgrywa narrator – nie tylko relacjonuje wydarzenia, ale często je komentuje, „wtrąca się” do opowieści- np. ostatnie słowa Księgi XII:

**„I ja tam z gośćmi byłem, miód i wino piłem,
A com widział i słyszał, w księgi umieściłem.”**

7. Inwokacja – każda eposowa od niej się rozpoczyna. To uroczyste wezwanie autora skierowane do Boga, muz lub boga mitologicznego z prośbą o natchnienie. Tu: inwokacja skierowana jest do ojczystej Litwy i do Matki Boskiej Ostrobramskiej.

8. Eposowa łączy w sobie elementy epiki, liryki i dramatu. I tak też jest w „Panu Tadeuszu”:

a) liryczna jest inwokacja, epilog, miłosne wyznania, opis wiosny roku 1812 (początek Księgi XI).

b) dramatyczna – kłótnia w zamku (Księga V), bardzo dynamiczna narada w zaścianku (Księga VII), śmierć Jacka Soplicy (Księga X).

c) A elementy epickie to: relacja z przebiegu wydarzeń, charakterystyka postaci, opisy przyrody i obyczajów.

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY „MAŁY KSIĄŻĘ”

Antoine de Saint-Exupéry żył w latach 1900- 1944. Był francuskim pisarzem. Po odbyciu służby wojskowej w lotnictwie został pilotem. Odbył wiele samotnych lotów nad Saharą. Zginął tragicznie zestrzelony nad terytorium okupowanej Francji. „Małego Księcia” pisał w czasie wojny podczas pobytu w Nowym Jorku w latach 1942-1943.

1. Czas i miejsce akcji:

- Akcja rozpoczyna się w momencie przymusowego lądowania pilota na Saharze i trwa **8 dni**, podczas których rozmawia on z Małym Księciem.

- Miejsce akcji to **Sahara na planecie Ziemia**, gdzie zmuszony był wylądować pilot- narrator, tam również spotyka Księcia.

2. Bohaterowie

Mały Książę

- główny bohater utworu. Jest to mały chłopiec, który przybył na Ziemię z asteroidy B-612, niewiele większej od domu, na której rośnie róża, są wulkany, które trzeba czyścić oraz nasiona baobabów- z nich kiełkują niebezpieczne drzewa i trzeba je wyrwać, gdy tylko się je rozpozna.

- Ma jasne włosy i kędzierzawą czuprynę. Nosi zielone ubranie i żółty szalik.

- Przybył na Ziemię, by nauczyć się czegoś i zdobyć przyjaciela- znalazł go w osobie pilota.

- Innym powodem było to, że zawiódł się na różę, wobec której był bardzo opiekuńczy i odpowiedzialny. Dopiero później zrozumiał, że jest ona dla niego najważniejszą istotą na świecie.

Róża

- jest piękna, świadoma swej urody i czar. Przybyła na planetę Małego Księcia jako małe ziarenko. Jest kapryśna i kokieteryjna, żąda opieki i komplementów. Chce być podziwiana i uwielbiana. Jest dumna, nie ujawnia swoich uczuć. Ona również kocha Małego Księcia.

Lis

- Jest upersonifikowany, daje się oswoić i uczy Księcia, czym jest przyjaźń i jak ją pielęgnować. Początkowo nieufny, ale z czasem staje się wzorem przyjaciela.

W przeciwieństwie do schematu baśniowego, który obdarza lisa sprytem i chytryością, to symbol myśliciela i prawdziwej przyjaźni.

Król

Reprezentuje ludzi, którzy nade wszystko cenią sobie władzę, dla których wszystkie działania zmierzają do podporządkowania sobie innych. Cieszy się z odwiedzin Małego Księcia, bo wreszcie komuś może wydawać rozkazy.

Jest symbolem pragnienia nieograniczonej władzy.

Próżny

Typ człowieka, który jest skoncentrowany jedynie na sobie, ważne jest dla niego tylko to, by był uwielbiany i oklaskiwany. Ze wszystkiego, co się do niego mówi, słyszy jedynie pochwały. Mimo że jest sam na planecie, uważa się za najpiękniejszego i najmądrzejszego.

Jest symbolem próżności.

Pijak

Typ alkoholika, który pije, choć wstydzi się swojego nałogu.

Jest symbolem wszelkich uzależnień, zniewolenia i braku panowania.

Bankier

Reprezentuje ludzi, dla których dobra materialne są wartością, której poświęciliby swoje życie. Nieustannie liczy gwiazdy, przekonany, że je posiada.

Jest symbolem chciwości, materializmu, całkowitego ulegania władzy pieniądza.

Latarnik

Człowiek, który bezwolnie wykonuje polecenia i rozkazy, nie zastanawiając się nad ich sensem i celowością. Wciąż zajęty jest pracą, co minutę zapala latarnię. Jest jednak pracowity, to jedyna jego zaleta.

Jest symbolem bezmyślnej i bezużytecznej pracy, także symbol zniewolenia, rezygnacji z życia w imię automatycznego wykonywania tych samych obowiązków.

Geograf

Pseudonaukowiec. Nie jest badaczem, pisze książki, jest zwykłym biurokratą. Spisuje informacje gromadzone dla niego przez innych. Poprosił Małego Księcia o opisanie Asteroidy B-612. Radzi mu zwiedzić Ziemię.

Jest symbolem bezmyślności, zaufania do liczb, znaków, opisów stworzonych przez innych, również symbol niechęci do samodzielnego poznawania świata.

Wąż

Mały Książę spotyka go na pustyni w Afryce. Jest jednak przyjaźnie nastawiony, oferuje Księciu pomoc. Rozmawia z Księciem o samotności i śmierci. Dzięki niemu Mały Książę może wrócić na swoją planetę.

Jest symbolem śmierci, spraw ostatecznych, mrocznej wiedzy o losie, tajemnych mocy.

WNIOSEK Z POBYTU NA PLANECIE

1. Lis wyjawia Małemu Księciu sekret:

„Dobrze widzi się tylko sercem.

To, co najważniejsze, jest niewidoczne dla oczu.(...)

Za to, co owoiteś, odpowiedzialny jesteś na zawsze.”

2. Podróże uczą Księcia, iż wartościami nadrzędnymi w życiu są przyjaźń, miłość, przywiązanie, odpowiedzialność za innych, wierność temu, w co się wierzy, dobroć, szacunek dla drugiego człowieka i poszanowanie jego wolności. Chłopiec opuszcza Ziemię, dzięki wężowi, który go ukąsił. Scena ta w dosłownym rozumieniu oznacza, że Książę umarł- pilot odnalazł jego ciało na pustyni; przenośnie- chłopiec wrócił na swoją planetę.

HENRYK SIENKIEWICZ „QVO VIDIS”

1. „**Qvo vadis, Domine**” - „Dokąd idziesz, Panie?” Słowa te skierował apostoł Piotr do Chrystusa, którego napotkał na drodze, gdy opuścił Rzym, aby uniknąć prześladowań i móc kontynuować naukę

w innym miejscu. Chrystus wówczas odpowiada: „*Idę, aby mnie powtórnie ukrzyżowano.*” Słowa te sprawiają, iż Piotr powraca do Rzymu.

2. Czas i miejsce akcji

* Fabuła rozgrywa się za czasów panowania Nerona, obejmuje lata 63-68. (*pożar Rzymu- 64 rok; śmierć Petroniusza- 66 rok, śmierć Nerona opisana w Epilogu-68 rok*). Trzon akcji dotyczy 64 roku.

* Miejscem wydarzeń jest głównie Rzym, ale wspomniane są takie miejsca jak: Ancjum czy Sycylia.

3. Mieszkańcy Rzymu:

a) augustianie- najbliżsi z otoczenia cezara, doradcy.

b) patrycjusze- różne rody rzymskie. Sprawują najwyższe urzędy.

c) pretorianie- żołnierze, przyboczna gwardia cezara. Funkcję pretora, czyli zwierzchnika gwardii pełnił Tygellin- największy konkurent i zaciekły wróg Petroniusza.

d) obywatele rzymscy- ludzie wolni, ale niezbyt bogaci, np. kupcy, rzemieślnicy.

e) niewolnicy- nie mają żadnych praw, są to często jeńcy wojenni. Wśród nich wyróżniają się gladiatorzy.

4. Walka dwóch światów

Świat pogański

- politeizm- wiara w wielu bogów, ale też ateizm- czyli brak wiary w opiekę jakiegokolwiek boga (Petroniusz);

- nie znano pojęcia równości ludzi;

- kierowano się chęcią zysku, władzy i zabawy.

Przedstawiciele:

* **Neron**- postać historyczna, cesarz rzymski w latach 54-68. Uosabia to, co najgorsze w człowieku. Jest okrutny i bezwzględny. Podobną postawę przyjmuje Tygellin i większość z otoczenia cezara.

* **Petroniusz**- kocha sztukę i piękno. Ma własne zdanie. Nie lubi jednak pospółstwa.

* **Poppea Augusta**- druga żona Nerona. Piękna, okrutna, wyrachowana, bezlitosna, zazdrosna o swą urodę.

Świat chrześcijański

- monoteizm- wiara w jednego Boga;

- wszystkich ludzi traktowano jak równych;

- kierowano się miłością i dobrocią.

Przedstawiciele:

* **apostoł Piotr**- jest przedstawicielem chrześcijan. Cierpi wraz z nimi, uczy przebaczać, pociesza ich. Obiecuje wieczne życie w niebie.

* **Ligia (Kallina)**- córka króla Ligów, od dziecka wychowywana w Rzymie. Pokorna chrześcijanka. Jej sługą był Ursus- olbrzym o ogromnej sile.

5. Dlaczego ryba?



Ten znak narysowała Ligia Winicjuszowi. Dzięki niemu rozpoznawali się chrześcijanie. Pierwsze litery słów: *Jezus Chrystus Syn Boga Zbawiciel wypowiedzianych w języku greckim układają się w wyraz „ryba”.*

6. Bohaterowie, którzy przechodzą przemianę wewnętrzną to:

* **Winicjusz**- który jest dumnym, porywczym patrycjuszem. Lubi uczyć i zabawy. Pod wpływem miłości do Ligii przyjmuje wiarę chrześcijańską. Staje się pokorny i wrażliwy na potrzeby innych.

* **Chilon Chilonides**- człowiek inteligentny, ale nieuczciwy i bezwzględny; dla pieniędzy jest zdolny wyrządzić największą podłość (np. zdradził lekarza Glaukusa, pozbawił go rodziny i sprzedał w niewolę, wydawał chrześcijan). Przyczyną jego przemiany było ujście palonego żywca Glaukusa i uzyskanie

od niego wybaczenia. Oskarża Nerona o spalenie Rzymu i mimo tortur nie zmienia zdania. Nawraca się na chrześcijaństwo. W końcu umiera w męczarniach na rzymskiej arenie.

7. Rzym przed pożarem:

- miasto na siedmiu wzgórzach, bogate, tętniące życiem;
- wspaniałe budowle: pałac cezara na Palatynie, wille patrycjuszy, liczne świątynie, termy, amfiteatry, ogrody.

8. Rzym w czasie pożaru:

„Cała nizina pokryta była dymami tworzącymi jakby jedną olbrzymią, leżącą tuż przy ziemi chmurę, w której znikły miasta, akwedukty, wille, drzewa; na końcu zaś tej szarej, okropnej płaszczyzny gorzało na wzgórzach miasto.”

9. „Qvo vadis” jako powieść historyczna

*prawda historyczna- zmierzch świata antycznego, zwycięstwo chrześcijaństwa.

Sienkiewicz korzystał z „Dzienników” Tacyta, *Listów św. Pawła, Dziejów Apostolskich*

* obok postaci autentycznych (*Neron, Poppea, Seneka, apostołowie*) występują postacie fikcyjne, których los jest związany z wydarzeniami historycznymi (*Winicjusz, Ligia, Chilon*)

* autor stara się oddać atmosferę epoki, obyczaje, przedstawić wygląd miejsca i osób (*uczta u Nerona, igrzyska, wygląd domu Petroniusza, stroje bogatych patrycjuszy*)

10. „Qvo vadis” to arcydzieło literatury światowej. Powieść została przetłumaczona na ponad 50 języków.

„Miłość wszystko przetrzyma...”, czyli historia miłości Ligii i Winicjusza

Początkowo Winicjusz był zauroczony i zachwycony niezwykłą urodą Ligii. Nie mógł się pogodzić z odrzuceniem. Był bowiem przekonany, że Ligia powinna się czuć wyróżniona okazowanymi względami. Ponadto uważał, że jako Rzymianin ma władzę nad Ligią- zakładniczką Rzymu- i że jest mu ona winna posłuszeństwo. Nie rozumiał jej religii. Z czasem jego uczucia się zmieniły. Wpłynęło na to przede wszystkim poznanie chrześcijan, to, że w chorobie okazali mu miłosierdzie, współczucie i troskę. Zrozumiał, że Ligia go kocha, ale nie może zaakceptować wyznawanych przez niego wartości. Miłość Ligii była szczerą, szlachetną i czystą.

HENRYK SIENKIEWICZ „LATARNIK”

1. „*Latarnika*” napisał Sienkiewicz po powrocie z 4-letniego pobytu za granicą. Nowela jest oparta na rzeczywistym zdarzeniu. Prototypem Skawińskiego był Sielawa, który podobnie jak bohater noweli, zaczytawszy się w otrzymanej przypadkowo powieści „*Murdelio*” Z. Kaczkowskiego stracił posiadłość latarnika w Aspinwall.

2. **Akcja** noweli rozgrywa się w latach 70. XIX wieku.

3. **Miejsce akcji** to bezludna, skalista i samotna wysepka u brzegów miasteczka Aspinwall nad Kanałem Panamskim w Ameryce Środkowej. Panowała tam cisza i spokój, wśród których bohater na starość mógł znaleźć tymczasowe schronienie.

4. Bohater główny – Skawiński

- Ma około 70 lat, oczy jasne, ruchy i postawę żołnierza oraz smutny wyraz twarzy.

- Za życia bohatera Polska pozostawała pod zaborami. Nie istniała na mapach świata. Los Skawińskiego to los wielu emigrantów (Wielka Emigracja), którzy musieli opuścić kraj i już nigdy do niego nie powrócili.

- W pierwszej części biografii Skawińskiego zawarte są typowe losy emigranta-tułacza, żołnierza powstania listopadowego (1830-1831), który musiał opuścić kraj i udać się na emigrację. Walczył o wolność innych. Był człowiekiem wielu zawodów, stale jednak mającego świadomość bycia tułaczem.

Rekonstrukcja etapów życia Józefa Skawińskiego:

* 1830- udział w powstaniu listopadowym, emigracja

- * walka w Algierii (wyróżnienie: Legia Honorowa)
 - * udział w hiszpańskiej wojnie domowej
 - * 1848-1849- Wiosna Ludów, udział w węgierskim powstaniu narodowym
 - * udział w wojnie domowej Stanów Zjednoczonych (odznaczenie za męstwo w walce)
- A ponadto:
- *poszukiwanie diamentów w Afryce
 - * praca w kopalni złota w Australii
 - * założenie farmy w Kalifornii (została zniszczona przez suszę)
 - * piesza wędrówka przez amerykańską prerię
 - * handel z dzikimi plemionami zamieszkującymi Brazylię (podczas jednej z wypraw handlowych w głąb lądu jego tratwa rozbiła się na Amazonce, zmuszony był przez kilka tygodni samotnie przedzierać się przez dżunglę.)
 - * założenie warsztatu kowalskiego w Helenie w stanie Arkansas (spalił się w pożarze miasta)
 - * pojmanie przez Indian w Górach Skalistych
 - * służba na statku kursującym między Brazylią a Francją
 - * trzy lata służby na wielorybniku zakończonej katastrofą statku
 - * założenie fabryki cygar w Hawanie (zachorował na żółtą febrę, ponieważ oddał chorym cały swój zapas chininy, w tym czasie okradziony przez współnika)
 - * lata siedemdziesiąte- objęcie posady latarnika w latarni morskiej w Aspinwall.

- Trudne doświadczenia życiowe, liczne niepowodzenia uczą bohatera niezłomności i pogodnego znoszenia przeciwności losu. Pragnie jednak odpoczynku i spokoju. Idealnym miejscem była dla niego latarnia. Powoli stracił kontakt z ludźmi i przestał marzyć o ojczyźnie.

- W końcowej części następuje „przebudzenie” bohatera ze snu. Pod wpływem „Pana Tadeusza” wrażliwe serce Skawińskiego znowu poczęło odczuwać miłość i przywiązanie, wręcz uwielbienie ojczyzny. W myślach przenosi się w rodzinne strony.

- Lektura wzbudziła w nim głęboką tęsknotę, wzruszenie, rozpacz, żal i ból. Stało się to bezpośrednią przyczyną zaniedbania obowiązków i utraty pracy. Wyrusza w dalszą wędrówkę. Znowu poczuł się Polakiem.

5. **Nowela**- to krótki utwór jednowątkowy o niewielkiej liczbie bohaterów z wyraźnym punktem kulminacyjnym i puentą.

JULIUSZ SŁOWACKI „BALLADYNA”

1. **Juliusz Słowacki**- (1809- 1849)- jeden z polskich wieszczów (obok Mickiewicza i Krasińskiego), przedstawiciel romantyzmu. Jego utwory podejmowały istotne problemy związane z walką narodowowyzwoleńczą, z przyszłością narodu i przyczynami niewoli, ale także poruszały uniwersalne tematy egzystencjalne.

2. **Gatunek literacki**: tragedia

3. **Czas i miejsce akcji**

- Czasy jeszcze przed początkiem państwa polskiego (Pustelnik to prawdopodobnie legendarny król Popiel III).

- okolice jeziora Gopło, niedaleko Gniezna (pierwszej stolicy państwa polskiego)

4. **Bohaterowie**

Realistyczni:

a) Balladyna- główna bohaterka, córka ubogiej wdowy bezwzględnie dążąca do władzy, ukochana Grabca, żona Kirkora, kochanka Kostryna.

- b) Alina- młodsza siostra Balladyny. Była szczerą, uczciwą i niezwykle pracowitą dziewczyną o dobrym sercu. Kochała matkę i siostrę. Zamordowana przez Balladynę.
- c) Wdowa- matka Aliny i Balladyny; wygnana z zamku, oślepiąca przez piorun, ginie na torturach, nie chcąc wydać imienia złej córki, gdyż wie, że skazałaby w ten sposób Balladynę na śmierć.
- d) Kirkor- bogaty książę szukający za radą pustelnika ubogiej, wiejskiej dziewczyny za żonę, starał się przywrócić gnieźnieński tron prawowitemu władcy Popielowi III (pustelnika). Ginie w walce z wojskiem Balladyny i Kostryna.
- e) Pustelnik- król Popiel III, zrzucony z tronu i wygnany z zamku przez swojego brata, który rozkazał zabić jego dzieci i sam objął władzę w Gnieźnie; zabity na rozkaz Balladyny.
- f) Grabiec- syn zakryścianina, pijak, kochanek Balladyny i obiekt uczuć Goplany, jako płacząca wierzba świadek zbrodni na Alinie; jako „dzwonkowy król” gość na uczcie weselnej; we śnie zabity przez Balladynę.
- g) Filon- pasterz, typowy romantyczny bohater, beznadziejnie szukający miłości. Odnajduje martwą Alinę i zakochuje się w niej od pierwszego wejrzenia.

Fantastyczni:

- a) Goplana- rusalka, królowa jeziora Gopło, zakochała się w Grabcu, gdy uratowała mu życie, wyciągając go z jeziora.
- b) Skierka- oddany i pracowity sługa Goplany, za sprawą jego czarów Kirkor zakochuje się jednocześnie w Alinie i Balladynie.
- c) Chochlik- leniwy, marudny i nieuczciwy sługa Goplany.

4. Kolejne zbrodnie Balladyny, ich ślady i motywy.

a) Zbrodnia: Zabójstwo Aliny.

- Ślad zbrodni: Ciało Aliny pozostawione w lesie, krwawy ślad na czole Balladyny.
- Motyw: Chęć wygrania malinowego turnieju, uzyskania możliwości wyjścia za mąż za bogatego Kirkora.

b) Zbrodnia: Gralon – posłannik Kirkora, który przywozi skrzynię.

- Ślad zbrodni: zakrwawiony miecz.
- Motyw: Obawa, że znaleźli w lesie nie tura, lecz zwłoki Aliny.

c) zbrodnia: Uwięzienie matki w wieży, a potem jej wygnanie i skazanie na tortury.

- Ślad zbrodni: Zeznania pokrzywdzonej- skarga matki.
- Motyw: Odcięcie od przeszłości.

d) zbrodnia: Grabiec (prosty, wiejski chłopak, z którym romansuje Balladyna)

- Ślad zbrodni: Przejęcie korony.
- Motyw: Chęć zdobycia legendarnego atrybutu władzy królewskiej.

e) zbrodnia: Pustelnik

- Ślad zbrodni: powieszenie.
- Motyw: Pozbycie się niewygodnego świadka i wyrzutów sumienia.

f) zbrodnia: Kirkor

- Ślad zbrodni: Przekupstwo żołnierzy Kirkora.
- Motyw: Chęć przejęcia nieograniczonej władzy królewskiej.

g) zbrodnia: Kostryn

- Ślad zbrodni: Zatruty nóż.
- Motyw: Chęć pozbycia się niewygodnego świadka.

5. Balladyna i Alina – wygląd bohaterek i cechy charakteru

a) Balladyna

- Czarne włosy i czarne oczy, blada cera.

- Zakłamaną, egoistyczną, żądną władzy, odważną i dumną.
- Ślub z Kirkorem traktuje jako szansę na wyrwanie się z biedy.
- Symbol zła.

b) Alina

- Jasne włosy i niebieskie oczy.
- Pracowita, uczciwa, szczerą.
- Kocha Kirkora.
- Symbol dobra, delikatności i miłości.

6. Wina i kara w utworze

- Balladyna ma na czole znak zabójczynie siostry- niezmywalne znamię. Krwawa plama. Aby ją ukryć, nosi na czole czarną wstęgę.
- zgodnie z prawem nowa królowa musi osadzić morderców Aliny, Fon Kostryna i sprawców wszelkich zbrodni. Balladyna jest zmuszona wydać potrójny wyrok śmierci sama na siebie. Ginie od pioruna.

7. Rodzaj literacki: dramat

- to jeden z trzech podstawowych rodzajów literackich (oprócz epiki i liryki);
- obejmuje utwory, które przedstawiają działania i wypowiedzi bohaterów bezpośrednio, bez udziału narratora;
- jest przeznaczony do wystawienia na scenie;
- podzielony na akty i sceny;
- zawiera tekst główny (dialogi i monologi) i tekst poboczny, czyli didaskalia (to wskazówki i wyjaśnienia autora).

8. Gatunek literacki: tragedia

- Jeden z gatunków dramatu (oprócz komedii i dramatu właściwego);
- * ukazuje konflikt między jednostką a siłami wyższymi (np. wolą bogów, losem, prawem, normami moralnymi), których nie jest w stanie przewyciężyć;
- * ostatecznie akcja zmierza ku katastrofie;
- * tragedia zawsze kończy się dla bohatera źle.

STEFAN ŻEROMSKI „SYZYFOWE PRACE”

Rusyfikacja, bunt, przyjaźń, młodzieńcza miłość.

Wszystko to w murach klerykowskiego gimnazjum.

1. Autor: Stefan Żeromski (1864-1925)

Pisarz i publicysta wychowany na Kielecczyźnie (Kielce były pierwowzorem Klerykowa)

Pochodził ze zubożałej rodziny szlacheckiej. Pracował jako guwerner i korepetytor, bibliotekarz. Wiele podróżował. Autor m.in. powieści: „Przedwiośnie”, „Popioły”, „Ludzie bezdomni” i opowiadań: „Echa leśne”, „Siłaczka”, „O żołnierzu tułaczku”.

2. Czas i miejsce akcji

- Akcja rozgrywa się w latach 1871- 1881. Wspomnienia Szymona Nogi sięgają do powstania styczniowego.
- Miejsce akcji:
 - * wieś Gawronki (majątek Borowiczów)
 - * Owczary (szkoła elementarna)
 - * Kleryków (gimnazjum)

3. Rusyfikacja- działania rządu rosyjskiego mające prowadzić do wynarodowienia ludności polskiej na terenach zajętych w wyniku rozbiorów; narzucanie rosyjskiej kultury, przede wszystkim języka i religii.(j. rosyjski jako język urzędowy)

4. Metody, jakie stosowali rusyfikatory w klerykowskim gimnazjum:

- Wszystkie przedmioty wykładane były w języku rosyjskim.
- Wprowadzono zakaz używania języka polskiego na terenie szkoły (także na przerwach).
- Uczniowie byli nieustannie kontrolowani; na stacjach, w domach.
- Namawiano uczniów na uczęszczanie do rosyjskiego teatru.
- Lekcje języka polskiego traktowano jako przedmiot nieważny, pobłażano uczniom opuszczającym lekcje języka ojczystego, powierzano prowadzenie tego przedmiotu nauczycielowi zastraszonemu i nudnemu (prof. Sztetter).
- Najważniejszych przedmiotów (rosyjski, historia) uczyli zagorzali rusyfikatory, najczęściej Rosjanie.
- Szkalowano opinię o polskich księżkach, dyskryminowano katolików.
- Ingerowano w sprawy kościelne (wymagano, aby pieśni kościelne również były śpiewane po rosyjsku).
- Uczniom konfiskowano polskie książki, rewidowano ich rzeczy osobiste.

5. Tytuł

Jest nawiązaniem do mitologicznej opowieści o królu Syzyfie, który za swój podstęp wobec Zeusa został ukarany. W podziemiach Hadesu musiał wtaczać pod górę olbrzymi głaz. Gdy z wielkim trudem docierał do szczytu, głaz wymykał mu się z rąk. Za każdym razem Syzyf musiał swą pracę rozpocząć od nowa. Dziś określenie syzyfowa praca oznacza bezowocny wysiłek, daremną pracę.

Tytuł powieści Żeromskiego odnosi się do pracy rusyfikatorów, którzy chcą zwalczać patriotyzm wśród polskich uczniów. Jest to praca syzyfowa, ponieważ chłopcy nie poddają się i jak głaz wymykają im się z rąk. Pod górę wspinają się również młodzi bohaterowie- ciągle zmagają się z własnymi problemami i z rusyfikacją, ale cały czas mają nadzieję, że ich wysiłek przyniesie im zwycięstwo.

6. Rola literatury

Przełomowym momentem jest lekcja języka polskiego, na której Bernard Zygier recytuje „*Redutę Ordona*” Adama Mickiewicza. Uczniowie klerykowskiego gimnazjum nie mogli czytać polskich księzek, nie znali więc utworu Mickiewicza. Recytacja Zygiera wstrząsnęła chłopcami. Na poglądy bohaterów wpłynęła również książka „*Historia cywilizacji Anglii*” Buckle’a. Marcin i jego koledzy uświadomili sobie, że wiedza, jaką wpajano im w szkole, nie jest obiektywna i służy jedynie wynarodowieniu polskich uczniów.

7. Przyjaźń

Trudno mówić o wielkiej przyjaźni między chłopcami.

- Marcin jest samolubny i krytyczny wobec reszty kolegów. Publicznie występuje przeciwko Fidze Waleckiemu. Jedynie Radkowi okazuje zrozumienie i pomaga mu.
- Andrzej ze względu na swoje pochodzenie stroni od innych uczniów, nie zaprzyjaźnił się z żadnym z nich.
- Bernard był pod specjalnym nadzorem nauczycieli i nie mógł sobie pozwolić na bliższy kontakt z którymkolwiek z chłopców. Tak jest do czasu jego wystąpienia na lekcji języka polskiego. Odważna deklaracja „*Reduty Ordona*” sprawia, że Bernard znajduje się w centrum uwagi i to on właśnie zjednoczy grupę chłopców. Pod wpływem Zygiera zakładają tajne stowarzyszenie patriotyczne. Wspólna konspiracja jednoczy ich, sprawia, że stają się prawdziwymi, wiernymi przyjaciółmi. Najbardziej zaprzyjaźnili się: Andrzej Radek i Zygier.

8. Krótkie streszczenie

Marcin Borowicz rozpoczyna naukę w szkole powszechnej. Oderwany od matki i rodzinnego domu czuje się wyobcowany i samotny. Po ukończeniu szkoły zdaje egzaminy do gimnazjum w Klerykowie. Niedługo potem umiera matka chłopca. Ten cios powoduje zubożenie Marcina na wszystko i opuszczenie się w nauce. Przez cały czas Borowicz i jego koledzy są poddawani działaniu systemu rusyfikacyjnego: od szykan (koza, wydalenie ze szkoły, rewizje, szpiegowanie) aż do „przyjaźni” z Rosjanami (wizyty w teatrze i domu inspektora). Zabiegi te powodują obojętność i brak zainteresowania nauką języka i historii ojczystej. Nawet protest Waleckiego na lekcji z Kostrulewem

nie zmienia sytuacji. Marcin i jego koledzy potępiają zachowanie „Figi” i nie szokuje ich nawet okrutna kara, jaką poniósł (chłosta). Sytuację zmienia dopiero pojawienie się Bernarda Zygiera. Jego recytacja „Reduty Ordo” na lekcji języka polskiego budzi w Marcinie wzruszenie i uczucia patriotyczne. Odtąd chłopcy poświęcają się studiowaniu literatury i historii Polski. W klasie maturalnej Marcin przeżywa zauroczenie Anną Stogowską- „Birutą”. Niestety dziewczyna wyjeżdża z ojcem w głąb Rosji. Marcina pociesza Andrzej Radek.

Polacy wobec rusyfikacji w „Syzyfowych pracach” Stefana Żeromskiego

1. Dlaczego szczególnie mocno rusyfikowano młodzież szkolną?

- łatwiej było narzucić rosyjską kulturę ludziom młodym, którzy nie mieli w pełni ukształtowanych poglądów, można ich było formować w pożądany sposób;
- uczniowie klerykowskiego gimnazjum w większości mieszkali na stancjach, byli na co dzień pozbawieni wsparcia rodziny, takich uczniów łatwiej sobie podporządkować;
- skuteczna rusyfikacja młodzieży gwarantowała, że kolejne pokolenia Polaków będą wychowywane w duchu rosyjskim.

2. Jakie postawy przyjmowali Polacy wobec działań zaborców?

- jedni podporządkowują się rozporządzeniom władz zaborczych
- inni próbują się buntować.

3. Z czego wynikała uległość części Polaków?

- z pamięci o represjach po upadku powstania styczniowego
- z lęku o egzystencję rodziny
- ze słabości charakteru
- z chęci zrobienia kariery.

4. Wniosek: ukazane realia wymagały od Polaków odwagi cywilnej.

Przełomowa lekcja w „Syzyfowych pracach” Stefana Żeromskiego

1. Nazwisko prowadzącego lekcję: prof. Sztetter

2. Rodzaj i tematyka zajęć: lekcja języka miejscowego- przekład na język rosyjski wiersza Czajkowskiego „Pajok”.

3. Ogólna charakterystyka zespołu klasowego: Uczniowie klasy 7. gimnazjum, młodzi Polacy, skutecznie poddani dotąd rusyfikacji, niezainteresowani lekcją języka miejscowego; od niedawna w klasie znajduje się nowy uczeń przeniesiony karnie z Warszawy.

Uwagi:

- język polski był nazywany „językiem miejscowym”, gdyż obowiązującym oficjalnie był język rosyjski, wszystkie lekcje odbywały się po rosyjsku;
- uczniom zabraniano mówić po polsku (także podczas zajęć z języka polskiego);
- skrupulatnie uczono ich poprawnej wymowy rosyjskiej;
- starano się zainteresować uczniów kulturą rosyjską, jednocześnie zniechęcając do polskiej literatury (np. przez dobór słabych i bezwartościowych utworów);
- lekcje prowadzono w sposób niebudzący zainteresowania (były nazywane przez uczniów „nudami narodowymi”)
- uczono z podręczników podających fałszywy obraz polskiej literatury;
- prowadzili je zastraszeni przez władze rosyjskie nauczyciele.

4. „Nieprawomyślność” Bernarda Zygiera oznaczała przeciwstawianie się rusyfikacji, manifestowanie patriotyzmu, głoszenie poglądów niezgodnych z założeniami. Dlatego został przeniesiony do szkoły na prowincji oraz poddany ścisłej kontroli:

- mieszkał u Kostriulewa (gorliwego rusyfikatora, nauczyciela historii);

- poza szkołą nie mógł spotykać się z kolegami;
- w szkole był codziennie rewidowany.

(Przyznał się, że w Warszawie wraz z kolegami samodzielnie studiowali zabronioną literaturę.)

5. Postawa Bernarda Zygiera podczas wyjątkowej lekcji.

- Profesor rozmawiał z nowym uczniem na temat jego zainteresowań czytelniczych związanych z polską literaturą. Nauczyciel przerywał wypowiedź Zygiera, gdyż tematy te były zabronione przez władze carskie, jednak- pomimo ryzyka- pozwolił uczniowi wypowiedzieć się i recytować utwór patriotyczny, uświadomił sobie, że chłopiec ma odwagę głoszenia swoich poglądów. Przypomniawszy sobie, że także jest Polakiem.

- „**Reduta Ordona**” **Adama Mickiewicza** – Narrator opowiada o walkach polsko-rosyjskich w czasie powstania listopadowego, które wybuchło w 1830 roku w celu zrzucenia rosyjskiej niewoli. Mówienie o tym wydarzeniu było zabronione. Warszawa występuje przeciw carowi i przeciwstawia się jego władzy nad Polakami.

- Zygier recytował: mocno, wyraziście, z pasją, odważnie, emocjonalnie.

6. Reakcja Marcina Borowicza i innych uczniów na recytację kolegi.

- Uczniowie bardzo przeżyli wystąpienie kolegi, świadczy o tym gwałtowna reakcja Marcina Borowicza, który przypomniał sobie swoje narodowe korzenie (opowieści powstańcze strzelca Nogi), odkrył w sobie głębokie uczucia: „*Zdawało mu się, że nie wytrzyma, że skona z żalu*”.

- Patriotyczny wiersz obudził w uczniach uspięte uczucia, o których zapomnieli.

„*Uczucia dziecięce i młodzieńcze, po milionkroć znieważone, leciały teraz między słuchaczów w kształtach słów poety, pękały wśród nich jak granaty, świszczwały niby kule, ogarniały dusze.*”

Wniosek: Postawa Zygiera pomogła młodym Polakom w odbudowaniu ich tożsamości, zainspirowała ich do działania, uświadomiła, że można być odważnym, buntować się przeciw zaborcom.

7. Reakcja prof. Sztettera

„*Sztetter siedział na swym miejscu wyprostowany. Powieki jego były jak zwykle przymknięte, tylko teraz kiedy niekiedy wymykała się spod nich łza i płynęła po bladej twarzy.*”

8. Konsekwencje wymienionych wyżej przeżyć.

Podejmowane działania, aby przeciwstawić się rusyfikacji:

- czytanie polskiej literatury;
- spotkania „na górce” i poszukiwanie rzetelnej wiedzy;
- świadomość i opór wobec podejmowanych działań rusyfikatorów.

SŁAWOMIR MROŻEK „ARTYSTA”

Sławomir Mrożek- (1930 – 2013)- Twórczość pisarza jest utrzymana konsekwentnie w konwencji groteski i parodii. Ukazuje przede wszystkim krytyczną postawę pisarza wobec otaczającego świata. Mrożka interesuje relacja, jaka zachodzi między jednostką a zbiorowością, dążącą nieraz do zniszczenia, podporządkowania każdej niezależnej osobowości.

„Artysta”

1. **Czas i miejsce akcji** nie są dokładnie określone. O czasie nie wiemy nic bliższego. Wydarzenia toczą się przed namiotem cyrkowym.

2. Bohaterowie:

a) **Kogut**- planuje zatrudnić się w cyrku, bo chce zostać artystą. Podaje się za lwa, obraża się na propozycję pracy jako kogut.

Cechy:

- * niezdrowa ambicja;
- * brak umiejętności realnej oceny własnych możliwości;
- * marzycielstwo;

* nieumiejętność pogodzenia się z własnymi ograniczeniami;

* brak odwagi życiowej.

b) **Lis**- znajomy koguta, sprytny, ironicznie podchodzi do jego ambicji.

c) **Dyrektor cyrku**- ogłasza nabór zwierząt do pracy, nie zatrudnia Koguta, ponieważ ten podaje się za lwa i dyrektor stwierdza, że są lepsze lwy od niego. Proponuje mu pracę jako kogut.

3. Narrator- towarzyszy Lisowi i Kogutowi, zapewne jest ich przyjacielem. Nie rozumie, dlaczego kogut podał się za lwa.

4. Problematyka utworu:

- Opowiadanie „*Artysta*” ukazuje problem nadmiernej ambicji i związanego z nią braku realnej oceny własnej sytuacji. Kogut podaje się za lwa, gdyż jego zdaniem bycie lwem zapewni mu odpowiednią sławę i uznanie. Dyrektor cyrku sprawdza jego zdolności do bycia lwem, ale uważa, że prawdziwym lwom wychodzi to jednak lepiej. Proponuje Kogutowi, że zatrudni go jako koguta. Ten uważa jednak, że taka propozycja go obraża i że skoro jest lwem, nie będzie udawał ptaka. Tym samym nie dostaje pracy, przez co nie zostaje ani sławnym lwem, ani nawet sławnym kogutem.

- Największą wadą Koguta jest nadmierna ambicja, która każe udawać kogoś innego niż jest naprawdę. Mimo że bardzo się stara, każdy prawdziwy lew będzie od niego lepszy, gdyż jest autentyczny. Kogut jednak tego nie rozumie. Odrzuca propozycję pracy jako kogut, mimo że taka praca byłaby dla niego najlepsza- jako kogut byłby autentyczny. On jednak nie chce być kogutem.

- **Jego historia jest czytelnym ostrzeżeniem przed ambicją, która sprawia, że przeceniamy własne możliwości i próbujemy stać się kimś innym niż jesteśmy, zamiast rozwijać i wykorzystywać nasze prawdziwe zdolności.**

MELCHIOR WAŃKOWICZ „ZIELE NA KRATERZE” (FRAGMENTY)

1. Melchior Wańkowicz (1892-1974)- jeden z najwybitniejszych polskich pisarzy XX wieku, nazywany królem reportażu. W latach 1943-1946 był korespondentem wojennym przy 2. Korpusie. Napisał reportaż „*Bitwa o Monte Cassino*”. Z biografii autora wiemy, że rozpoczął naukę w Gimnazjum Pawła Chrzanowskiego w 1903 roku, mając 11 lat. Szkoła mieściła się w Warszawie.

2. Starsza córka pisarza, o której pisze w utworze „Ziele na kraterze” miała na imię Krystyna.

Pełniła rolę łączniczki i sanitariuszki w batalionie Parasol Armii Krajowej. Zginęła szóstego dnia powstania warszawskiego, podczas walk w rejonie cmentarza kalwińskiego na Woli. Wielokrotnie wspomniana w książkach swojego ojca, m.in. w powieści „*Ziele na kraterze*”.

3. „Ziele na kraterze” – to powieść napisana w 1951, a opublikowana w 1957 roku. Główny wątek utworu to dorastanie córek autora, Krystyny i Marty. Akcja zaczyna się od narodzin Krysi, a kończy zdaniem poświęconym Krystynie, która zginęła w powstaniu warszawskim („*Żyjesz, Krysiuniu. Żyjesz i żyć będziesz.*”). Książka prowadzi przez wspomnienia rodzinne, śmieszne, nieraz i wzruszające. Powieść jest afirmacją życia i miłości. Choć autor pisze, że bohaterem książki jest *Domeczek*, czyli wymarzony własny dom i jego mieszkańcy (na warszawskim Żoliborzu, ul. Dziennikarska 3), to jednak w głębi przeżywa utratę córki Krystyny, po ojcowsku nie mogąc pogodzić się z jej tragicznym wyborem.

Kontekst powstania warszawskiego

Zapamiętaj:

W 4. dniu powstania warszawskiego zginął poeta Krzysztof Kamil Baczyński.

Natomiast jego żona Barbara Drapczyńska zginęła w powstaniu warszawskim 1 września 1944 roku.

MELCHIOR WAŃKOWICZ „TĘDY I OWĘDY” (WYBRANY REPORTAŻ)

1. Cechy reportażu jako gatunku publicystyczno-literackiego:

- Przedstawia rzeczywiste zdarzenie i towarzyszące mu okoliczności.

- Autor reportażu opowiada o zdarzeniach, których był świadkiem lub których przebieg zna z relacji świadków, dokumentów lub innych źródeł.
- Zawiera ocenę, opinie autora na dany temat, może zawierać wywiad, dialog.

Bibliografia:

Opracowania lektur i wierszy, szkoła podstawowa kl. 7-8, pod red. A. Antonowicz i M. Zagnińskiej, Wydawnictwo Greg, Kraków.

Słownik poezji, pod red. A. Nawrot, P. Jabłońskiej, D. Norskiej, Wydawnictwo Greg, Kraków 2006.

Nowak Ewa, Gaweł Joanna, *Poradnik nauczyciela –język polski Myśli i słowa kl. VII*, WSiP, Warszawa 2017.

Nowak Ewa, Gaweł Joanna, *Poradnik nauczyciela –język polski Myśli i słowa kl. VIII*. WSiP, Warszawa 2018.

Linki do publikacji opracowanego materiału:

- [portal edukacyjny Edux.pl](http://www.edukacja.edux.pl)

<http://www.edukacja.edux.pl/p-43325-niezbednik-wiedzy-do-egzaminu-osmoklasisty.php>

- [strona internetowa szkoły](http://www.sppn.noweskalmierzyce.pl/pl/news/nauczanie-zdalne-jako-nowa-rzeczywisto%C5%9B%C4%87-szkolna-gminna-wsp%C3%B3%C5%82praca-nauczycieli-i-uczni%C3%B3w)

<http://www.sppn.noweskalmierzyce.pl/pl/news/nauczanie-zdalne-jako-nowa-rzeczywisto%C5%9B%C4%87-szkolna-gminna-wsp%C3%B3%C5%82praca-nauczycieli-i-uczni%C3%B3w>

- [czasopismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej „Blżej Biblioteki” str. 66-67](https://en.calameo.com/read/001407954a43ebf1f612c?fbclid=IwAR3rPM2iSShcat15w5BOnCHb0un5YVMra2LYodMVWCzbsbdJJqhRnCy9uc)

<https://en.calameo.com/read/001407954a43ebf1f612c?fbclid=IwAR3rPM2iSShcat15w5BOnCHb0un5YVMra2LYodMVWCzbsbdJJqhRnCy9uc>

- [„Gazeta Skalmierzycka” czerwiec, nr 6\(319\)/2020 str. 15](http://noweskalmierzyce.pl/sites/default/files/zdjecia/gazeta_skalmierzycka_06_czerwiec_2020.pdf)

http://noweskalmierzyce.pl/sites/default/files/zdjecia/gazeta_skalmierzycka_06_czerwiec_2020.pdf